

ΤΕΙ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ –
ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΜΟΝΑΔΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Πώς επηρέασε η οικονομική κρίση το φαινόμενο της
εισφοροδιαφυγής και ποια είναι τα συστήματα ασφάλισης
στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης;

Ον/μο φοιτήτριας (Α.Μ.): Βασιλική Μπούζη, D2013029
Επιβλέπων Καθηγητής: Θεόδωρος Τσέκος

Καλαμάτα, 2018

Αφιέρωση

Αφιερώνω την πτυχιακή μου εργασία στην οικογένεια μου για όλη την στήριξη που μου παρείχαν κατά τη διάρκεια των σπουδών μου, καθώς και για την εμπιστοσύνη που μου έδειξαν.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η κοινωνική ασφάλιση αποτελεί ίσως το σημαντικότερο θεσμό κοινωνικής αλληλεγγύης, μέσω της οποίας πραγματοποιείται η αναδιανομή των εισοδημάτων στις σύγχρονες κοινωνίες. Η έννοια της κοινωνικής περίθαλψης και της πρόνοιας αποτελούν έννοιες οι οποίες βρίσκουν τις ρίζες τους στο μακρινό παρελθόν ενώ κάθε οργανωμένο κράτος δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα σε αυτές. Στην προσπάθεια προσέγγισης ενός κοινωνικού φαινομένου όπως είναι η ασφάλιση θεωρείται αναγκαία η παράθεση της εννοιολογικής του βάσης και του προσδιορισμού της. Μέσω της παρούσας εργασίας πραγματοποιείται η οριοθέτηση της έννοιας της κοινωνικής ασφάλισης ούτως ώστε να εντοπιστούν οι παράγοντες οι οποίοι έχουν επιδράσει στη διαμόρφωσή της. Γνωρίζοντας αυτά τα στοιχεία θα καταστεί ευκολότερη η κατανόηση των λόγων στους οποίους οφείλεται η διαφοροποίηση του θεσμού όπως επίσης και των μελανών σημείων που τον διακρίνουν. Στο πλαίσιο αυτό η παρούσα εργασία θα επιχειρήσει να δώσει απαντήσεις στο ποια είναι η μορφή του ισχύοντος συστήματος κοινωνικής ασφάλισης και στα προβλήματα που τυχόν αντιμετωπίζει όπως είναι η εισφοροδιαφυγή. Αναφορικά με την τελευταία έννοια θα συζητηθούν οι αιτίες της, οι συνέπειές της και με ποιο τρόπο επηρεάστηκε από την οικονομική κρίση. Τέλος, θα πραγματοποιηθεί η παρουσίαση των κοινωνικοασφαλιστικών συστημάτων κάποιων ανεπτυγμένων ευρωπαϊκών χωρών ενώ θα λάβει χώρα και μία σύγκριση μεταξύ αυτών και του αντίστοιχου ελληνικού συστήματος.

Λέξεις κλειδιά: Ασφάλιση, Κοινωνική Ασφάλιση, Πολίτης, Σύνταξη, Συνταξιοδοτικό Σύστημα, Εισφοροδιαφυγή, Οικονομική Κρίση, Παροχές, Εισφορές

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
1.1 Εισαγωγικό Σημείωμα.....	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ.....	9
2.1 Εισαγωγή.....	9
2.2 Τι είναι η ασφάλιση και τα είδη της.....	10
2.3 Ιστορική αναδρομή στην κοινωνική ασφάλιση της Ελλάδας	12
2.4 Το ασφαλιστικό σύστημα της Ελλάδας	13
2.5 Η κοινωνική ασφάλιση στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ ΚΑΙ Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΤΟΜΕΑΣ.....	17
3.1 Εισαγωγή.....	17
3.2 Πώς χρηματοδοτείται η κοινωνική ασφάλιση στην Ελλάδα;.....	18
3.3 Παροχές κοινωνικής ασφάλισης προς τους Έλληνες πολίτες	20
3.4 Συνέπειες της κοινωνικής ασφάλισης προς το ελληνικό δημόσιο.....	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο : ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ	24
4.1 Εισαγωγή.....	24
4.2 Ιστορική αναδρομή στο Κραχ του 1929	25
4.3 Παγκόσμια Χρηματοπιστωτική Κρίση	28
4.4 Η οικονομική κρίση του 2007 στην Ελλάδα	32
4.4 Ποια η διαφορά της σημερινής κρίσης από τις παρελθούσες;	34
4.5 Ποια είναι η κατάσταση της Ελλάδας σήμερα;.....	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο : ΚΡΙΣΗ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ	37
5.1 Εισαγωγή.....	37
5.2 Οι διαρθρωτικές αλλαγές στην κοινωνική ασφάλιση.....	37
5.3 Τα δημοσιονομικά μέτρα της άμεσης απόδοσης.....	39

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ^ο : Η ΕΙΣΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ	42
6.1 Εισαγωγή	42
6.2 Η έννοια της εισφοροδιαφυγής	42
6.3 Τα αίτια της εισφοροδιαφυγής.....	44
6.4 Η σημερινή κατάσταση της εισφοροδιαφυγής	46
6.5 Προτάσεις πάταξης της εισφοροδιαφυγής	49
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 ^ο : ΤΟ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΧΩΡΩΝ	51
7.1 Εισαγωγή	52
7.2 Το ασφαλιστικό σύστημα στην Ευρωπαϊκή Ένωση	52
7.3 Η περίπτωση της Γερμανίας	55
7.4 Η περίπτωση της Γαλλίας.....	58
7.5 Η περίπτωση της Σκανδιναβίας	60
7.6 Η περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου.....	62
7.7 Το ελληνικό ασφαλιστικό σύστημα και οι άλλες χώρες	64
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8 ^ο : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ	66
8.1 Συμπεράσματα	66
8.2 Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.....	67
Βιβλιογραφία	69

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Εισαγωγικό Σημείωμα

Αναμφίβολα η ραχοκοκαλιά μίας άρτια οργανωμένης κοινωνίας αποτελείται από την ομαλή λειτουργία του συστήματος υγείας, εκπαίδευσης και οικονομίας. Ωστόσο αξίζει να σημειωθεί ότι κατά τις τελευταίες δεκαετίες πρωτεύουσα σημασία φαίνεται να κατέχει και η έννοια της κοινωνικής ασφάλισης τόσο σε όρους υγειονομικών παροχών όσο και σε όρους συνταξιοδότησης. Οι μεταρρυθμίσεις του ασφαλιστικού συστήματος βρίσκονται στο επίκεντρο των πολιτικών ιθυνόντων τόσο σε ευρωπαϊκό επίπεδο όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Σύμφωνα με τον Προβόπουλο (2007) ένα κράτος πρόνοιας συμπεριλαμβάνει την παγκοσμιοποιημένη οικονομία αλλά και τις απαιτήσεις των ασφαλισμένων πολιτών του.

Οι συνηθέστεροι λόγοι για τους οποίους διενεργούνται μεταρρυθμίσεις στο ασφαλιστικό σύστημα των διαφόρων χωρών αφορούν σε αλλαγή των συνταξιοδοτικών συνθηκών, στη μείωση του αριθμού των γεννήσεων, στο επίπεδο της ανταγωνιστικότητας κάθε οικονομίας ή στην οικονομική κατάσταση έκαστης χώρας η οποία δημιουργεί επιπλέον υποχρεώσεις και δεσμεύσεις έναντι των πολιτών. Κάποια σημαντικά γεγονότα όπως είναι ο περιορισμός του ύψους των παροχών των συντάξεων, η αύξηση των ασφαλιστικών εισφορών και των ηλικιακών ορίων συνταξιοδότησης, η αλλαγή της αρχής της ανταποδοτικότητας ή της κεφαλαιοποίησης του ασφαλιστικού συστήματος όπως και η ενίσχυση της ιδέας της ιδιωτικής ασφάλισης αποτελούν μία μικρή σύνοψη των προτεινόμενων μεταρρυθμίσεων της κοινωνικής ασφάλισης ανά την υφήλιο.

Από την άλλη πλευρά οι πολίτες κάθε χώρας αντιμετωπίζουν με μεγάλη δυσπιστία τις μεταρρυθμιστικές προσπάθειες που συζητείται να συμβούν στη χώρα τους καθώς συνήθως είναι συνυφασμένες με την επικείμενη περικοπή δαπανών ή τη μείωση των παροχών και την ύπαρξη του κοινωνικού αποκλεισμού. Ένα κράτος πρόνοιας οφείλει να ενισχύει την ανταγωνιστικότητά τους μέσω της βελτίωσης της εκπαίδευσης και της αύξησης των δαπανών οι οποίες προορίζονται για τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών του.

Η οικονομική κρίση και η παρατεταμένη περίοδος ύφεσης στην οποία βρίσκεται η ελληνική οικονομία είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την άσκηση της οικονομικής και της

κοινωνικής πολιτικής της χώρας. Εξαιτίας των προγραμμάτων στήριξης, των οποίων είναι αποδέκτης η Ελλάδα, η χώρα προσπαθεί να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα τα οποία προστάζουν έναν εκ νέου καταμερισμό της εργασίας και αναβάθμιση αρκετών κοινωνικών δομών. Η Ελλάδα έρχεται καθημερινά αντιμέτωπη με δυσμενείς καταστάσεις στην κοινωνική ασφάλιση με την ανυπαρξία βιώσιμων ασφαλιστικών ταμείων. Ένα καίριο ερώτημα το οποίο γεννάται σε αυτό το σημείο αφορά στη δυνατότητα εφαρμογής κάποιας λύσης ώστε να εξασφαλιστεί το μέλλον του πληθυσμού της χώρας.

Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι το εργασιακό σύστημα της χώρας κρίνεται γενναιόδωρο καθώς αποδίδονται υψηλές συντάξεις στους δικαιούχους τους χωρίς να έχουν εξασφαλιστεί τα αναγκαία κονδύλια. Επίσης, η άνιση κατανομή του πληθυσμού της Ελλάδας, με τα άτομα τα οποία χρηματοδοτούν το ασφαλιστικό σύστημα να είναι λιγότερα από τους συνταξιούχους. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα, με την πάροδο των ετών ο αριθμός εκείνων που χρηματοδοτούν το σύστημα να μειώνεται συγκριτικά με εκείνους που λαμβάνουν τη σύνταξη. Έχει σημειωθεί ότι οι ελληνικοί μισθοί είναι εξαιρετικά χαμηλοί εξαιτίας του γεγονότος ότι η Ελλάδα ίσως είναι η μόνη χώρα στην οποία οι ασφαλιστικές εισφορές είναι τόσο υψηλές μεταξύ των χωρών του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ). Εάν συνέβαινε το αντίθετο, δηλαδή ένα οι εργοδοτικές εισφορές ήταν χαμηλότερες τότε οι εργαζόμενοι θα απολάμβαναν υψηλότερους μισθούς και με αυτόν τον τρόπο θα εξασφαλιζόταν οι μελλοντικές συντάξεις (Νεκτάριος, 1996).

Στα πλαίσια εκπόνησης της παρούσας εργασίας θα συζητηθεί το ζήτημα της κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα και ο τρόπος με τον οποίο η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει το φαινόμενο της εισφοροδιαφυγής. Ο σκοπός της εργασίας είναι η αποσαφήνιση των τρόπων αντιμετώπισης της κρίσης που μαστίζει την κοινωνική ασφάλιση και το φαινόμενο της εισφοροδιαφυγής στην ελληνική επικράτεια. Για την ολοκλήρωση του παρόντος πονήματος έχουν τεθεί προς απάντηση τα παρακάτω ζητήματα:

1. Ποιο είναι το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης που εφαρμόζεται στην Ελλάδα και με ποιο τρόπο οργανώνεται η λειτουργία του καθώς επίσης και τα προβλήματα με τα οποία έρχεται αντιμέτωπο

2. Πώς ορίζεται η έννοια της εισφοροδιαφυγής, ποιες είναι οι σημαντικότερες αιτίες της και οι συνέπειές της. Φαίνεται να υπάρχει κάποια σύνδεση μεταξύ του φαινομένου της εισφοροδιαφυγής και της οικονομικής κρίσης και πώς αντιμετωπίζεται;
3. Ποια είναι τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης της Γερμανίας, της Γαλλίας, της Σκανδιναβίας και του Ηνωμένου Βασιλείου και ποια είναι η σχέση τους με το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης της Ελλάδας.

Για την ολοκλήρωση της παρούσας μελέτης πραγματοποιήθηκε ένας διαχωρισμός του περιεχομένου της σε κεφάλαια, ώστε να είναι ευκολότερη η κατανόηση και η απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων που έχουν τεθεί. Ως εκ τούτου το παρόν κεφάλαιο αποτελεί μία εισαγωγή στο θέμα που θα μελετηθεί ενώ στο δεύτερο κεφάλαιο εξετάζεται το ζήτημα της κοινωνικής ασφάλισης πραγματοποιώντας μία αναφορά στην έννοια της ασφάλισης και στα είδη ενώ μία ιστορική αναδρομή στην κοινωνική ασφάλιση της Ελλάδας θα βοηθήσει τον αναγνώστη να κατανοήσει το τρέχον ασφαλιστικό σύστημα της χώρας. Το κεφάλαιο θα ολοκληρωθεί με την αναφορά του ζητήματος της κοινωνικής ασφάλισης σε κάποιες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Προχωρώντας στο τρίτο κεφάλαιο θα λάβει χώρα μία συζήτηση στο θέμα της κοινωνικής ασφάλισης και του ελληνικού δημόσιου τομέα. Στα πλαίσια συγγραφής αυτού του κεφαλαίου θα μελετηθεί η σχέση του δημόσιου τομέα με την κοινωνική ασφάλιση στην Ελλάδα αλλά και οι τρόποι χρηματοδότησής της. Επιπλέον, θα παρουσιαστούν οι παροχές κοινωνικής ασφάλισης προς τους πολίτες της χώρας αλλά και οι συνέπειες της κοινωνικής ασφάλισης απέναντι στον ελληνικό δημόσιο τομέα.

Συνεχίζοντας στο τέταρτο κεφάλαιο, εκείνο διαχωρίζεται από την έννοια της κοινωνικής ασφάλισης και ασχολείται με την οικονομική κρίση. Εξαιτίας του γεγονότος ότι η παρούσα μελέτη ασχολείται με το φαινόμενο της εισφοροδιαφυγής στην περίοδο της οικονομικής κρίσης, θεωρήθηκε απαραίτητη μία αναφορά σε αυτήν. Για το σκοπό αυτό πραγματοποιείται μία ιστορική αναδρομή στο Κραχ του 1929 το οποίο επηρέασε την παγκόσμια οικονομία και συνεχίζει με την Παγκόσμια Χρηματοπιστωτική Κρίση του 2007 αλλά και την περίπτωση της Οικονομικής Κρίσης στην Ελλάδα κατά το 2008. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με τη συζήτηση της διαφοράς της παρούσας κρίσης με αντίστοιχες του παρελθόντος. Στο πέμπτο κεφάλαιο συνδυάζεται η κρίση του δημόσιου χρέους με την κοινωνική ασφάλιση, τις διαρθρωτικές αλλαγές οι οποίες έχουν συμβεί αλλά και τα δημοσιονομικά μέτρα άμεσης απόδοσης.

Προχωρώντας στην παρουσίαση της δομής της παρούσας εργασίας είναι χρήσιμο να σημειωθεί ότι στο έκτο κεφάλαιο θα παρουσιαστεί η έννοια της εισφοροδιαφυγής η οποία αποτελεί το δεύτερο σημαντικό σκέλος του θέματος που απασχολεί τη μελέτη. Στο παρόν κεφάλαιο θα παρουσιαστεί ένας ορισμός της εισφοροδιαφυγής, τα αίτια της, η έκταση του φαινομένου στην Ελλάδα καθώς και κάποιες προτάσεις για την πάταξή της. Επιπροσθέτως, στο έβδομο κεφάλαιο θα παρουσιαστεί μία σύγκριση μεταξύ του ασφαλιστικού συστήματος της Ελλάδας και κάποιων άλλων ευρωπαϊκών χωρών όπως είναι της Γερμανίας, της Γαλλίας, του Ηνωμένου Βασιλείου και της Σκανδιναβίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι η εργασία ολοκληρώνεται με το όγδοο κεφάλαιο όπου θα λάβει χώρα η παρουσίαση των συμπερασμάτων στα οποία κατέληξε η συγγραφέας της εργασίας καθώς και κάποιες προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ

2.1 Εισαγωγή

Η έννοια της ασφάλισης αποτελεί ένα στοιχείο το οποίο εντοπίζεται στο μακρινό παρελθόν για πρώτη φορά. Πολύ συχνά συνδέεται με την εξέλιξη αλλά και με τη δημιουργία της κοινωνίας των ανθρώπων στην πάροδο των ετών ενώ δεν πρέπει να παραληφθεί η αναγκαιότητα ύπαρξης κοινωνικής ασφάλισης. Στα πλαίσια συγγραφής

του παρόντος κεφαλαίου θα συζητηθεί η έννοια της κοινωνικής ασφάλισης καθώς και τα είδη της, ενώ παράλληλα θα πραγματοποιηθεί μία ιστορική αναδρομή στην κοινωνική ασφάλιση της Ελλάδας. Έπειτα θα παρουσιαστεί το ασφαλιστικό σύστημα της Ελλάδας ενώ το κεφάλαιο θα ολοκληρωθεί με τη συζήτηση της κοινωνικής ασφάλισης σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

2.2 Τι είναι η ασφάλιση και τα είδη της

Η κοινωνική ασφάλιση βρίσκει τις ρίζες της στο μακρινό παρελθόν ενώ αποτελεί μία σημαντική παρέμβαση των κρατών σε παγκόσμιο επίπεδο, από το 19^ο αιώνα. Είναι χρήσιμο να σημειωθεί ότι συνδέεται πολύ στενά με την έννοια του κράτους της πρόνοιας και αποτελεί τη βασικότερη έκφρασή του, χωρίς όμως να ταυτίζεται απόλυτα. Στην ουσία, η κοινωνική ασφάλιση δεν αποτελεί τη βάση επί της οποίας αναπτύσσεται ένα κράτος-πρόνοιας αλλά με την παγίωση της κοινωνικής ασφάλισης δημιουργούνται οι απαραίτητες προϋποθέσεις για τη δημιουργία ενός κράτους-πρόνοιας και την επιπλέον επέκταση της κοινωνικής ασφάλειας. Θα ήταν παράλειψη εάν δεν αναφερόταν το γεγονός ότι τόσο η εδραίωση όσο και η παγίωση της κοινωνικής ασφάλισης, αλλά και η ίδρυση ενός κράτους-πρόνοιας, συνέβησαν έχοντας σα θεμέλιο τη μισθωτή εργασία.

Είναι χρήσιμο να σημειωθεί ότι με την εξάπλωση της μισθωτής εργασίας, εμφανίστηκε αδήριτη η ανάγκη της κοινωνικής ασφάλισης με αποτέλεσμα τη δημιουργία κοινωνικών συστημάτων σε παγκόσμιο επίπεδο, τα οποία με την πάροδο των ετών γινόταν περισσότερο λειτουργικά και οργανωμένα. Για τα ευρωπαϊκά δεδομένα τα κοινωνικά συστήματα τα οποία είχαν επικρατήσει ήταν εκείνο του Ηνωμένου Βασιλείου και της Γερμανίας. Στην πραγματικότητα, οι βάσεις για τη διαμόρφωση του κράτους-πρόνοιας διαμορφώθηκαν στο Ηνωμένο Βασίλειο υπό την προϋπόθεση να μη δαπανώνται αλόγιστα ποσά εξαιτίας της κακής υγείας, της χαμηλής περιεκτικότητας σε θρεπτικά συστατικά διατροφής και των άσχημων συνθηκών διαβίωσης. Επιπλέον, μέσω του κοινωνικού του συστήματος το Ηνωμένο Βασίλειο, προσπαθούσε να διορθώσει τις άσχημες διαστάσεις της ανεργίας αλλά και να αντιμετωπίσει το φόβο που κυριεύε τους πολίτες (Ζαφείρη-Καμπίτση, 2011).

Από την άλλη πλευρά στη Γερμανία του 1881 διακηρύχθηκε ότι το ίδιο το κράτος είναι υπεύθυνο τόσο για τις ενέργειές του όσο και για τις παραλείψεις του. Ο ρόλος του κράτους ήταν εστιασμένος στη θετική προσφορά μέσω των διαφόρων μέσων που διαθέτει για την ευημερία των πολιτών του και κυρίως για τις αδύναμες πληθυσμιακές ομάδες. Στην μακρινή Αμερική, η κοινωνική ασφάλιση εμφανίστηκε μετά τη λήψη μέτρων για την αντιμετώπιση των δυσμενών συνεπειών που είχαν δημιουργηθεί εξαιτίας του Κραχ του 1929. Ο βασικός σκοπός του προγράμματος αφορούσε κυρίως στην ασφάλιση για την πάταξη της ανεργίας αλλά και στη χορήγηση συνταξιοδοτικών παροχών με τις οποίες αποκλειόταν ένα πολύ μεγάλο μέρος του πληθυσμού όπως ήταν οι μειονότητες και οι γυναίκες (Gwendolyn, 1995).

Η ασφάλιση θα μπορούσε να διακριθεί σε δύο κατηγορίες, σε εκείνη της κοινωνικής ασφάλισης και σε εκείνη της ιδιωτικής ασφάλισης. Η κοινωνική ασφάλιση αποτελεί τη μορφή της ασφάλισης η οποία ασκείται από το νόμο και κυρίως από τα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, όπως είναι οι φορείς κοινωνικής ασφάλισης και αφορά στην ασφάλιση, από την πλευρά του Κράτους και των Ταμείων, έναντι κινδύνων που απειλούν την ανθρώπινη φύση. Στον αντίποδα η ιδιωτική ασφάλιση, αποτελεί την εκδοχή της ασφάλισης η οποία ασκείται από διάφορες ασφαλιστικές εταιρείες και η παροχή ασφάλειας στηρίζεται στη σύναψη μίας σύμβασης μεταξύ του ασφαλισμένου και της ασφαλιστικής επιχείρησης με σκοπό την κάλυψη των κινδύνων (Νεκτάριος, 1996).

Το βασικό χαρακτηριστικό που διαφοροποιεί την κοινωνική ασφάλιση από την ιδιωτική, έγκειται στον τρόπο με τον οποίο χρηματοδοτείται. Η χρηματοδότηση στηρίζεται στις εισφορές οι οποίες καταβάλλονται από τους ασφαλισμένους ή τους εργοδότες τους ενώ ένας μεγάλος αριθμός ασφαλιστικών φορέων δέχεται χρηματοδότηση ή επιχορηγήσεις από τον Κρατικό Προϋπολογισμό. Οι ληφθείσες αποδοχές του ασφαλισμένου προέρχονται κατά ένα μέρος από τις ατομικές του εισφορές και κατά ένα άλλο μέρος από τις εισφορές που καταβάλει ο εργοδότης του και σε ένα μικρό ποσοστό από κρατικούς πόρους. Αναφορικά με την ιδιωτική ασφάλιση, με την υπογραφή της ασφαλιστικής σύμβασης, καθίσταται σαφές ότι το χρηματικό ασφαλιστρο καλείται να το καταβάλει περιοδικά ο ασφαλισμένος. Ουσιαστικά, το ασφαλιστρο το οποίο καταβάλει ο ασφαλισμένος είναι και αυτό το οποίο θα λάβει σαν αποζημίωση, το οποίο θα ισοδυναμεί με ένα άθροισμα των εισφορών του, το οποίο προσαυξάνεται με τον ετήσιο τόκο (Τήνιος, 2001).

2.3 Ιστορική αναδρομή στην κοινωνική ασφάλιση της Ελλάδας

Η έννοια της κοινωνικής ασφάλισης εμφανίστηκε στην Ελλάδα μετά το Διάταγμα του Δεκεμβρίου του 1836, μέσω του οποίου ιδρύθηκε το Ναυτικό Απομαχικό Ταμείο (Ν.Α.Τ.) (Γενική Γραμματεία Κοινωνικών Ασφαλίσεων). Από το 1936 και μέχρι σήμερα το ελληνικό ασφαλιστικό σύστημα έχει προσαρμοστεί στις κοινωνικές επιταγές ενώ αξίζει να σημειωθεί ότι διαθέτει τις ακόλουθες κατευθύνσεις (ΦΕΚ Ν. 2646/98, 1998):

- Σύστημα Κοινωνικής Ασφάλισης, το οποίο έχει σα βασικό πυλώνα την προστασία του ανθρωπίνου δυναμικού. Αφορά σε ένα σύστημα το οποίο περιλαμβάνει την κύρια αλλά και την επικουρική ασφάλιση ενώ λειτουργεί στη βάση των αυτόνομων ασφαλιστικών φορέων και στοχεύει στην αντιμετώπιση των απειλών που ελλοχεύουν στο ανθρώπινο δυναμικό κατά τη χορήγηση των παροχών ή των υπηρεσιών που τους αφορούν
- Σύστημα Κοινωνικής Πρόνοιας το οποίο ιδρύθηκε το 1960 και αποτελεί ένα δίκτυο ασφάλειας για τα άτομα εκείνα τα οποία έχουν κάποια ανάγκη αλλά δε βρίσκονται στην αγορά εργασίας. Το συγκεκριμένο σύστημα βασίζεται στη χορήγηση χρηματικών επιδομάτων ή παροχών σε υγειονομικές υπηρεσίες σε πληθυσμιακές ομάδες οι οποίες βρίσκονται σε ανάγκη
- Εθνικό Σύστημα Υγείας, το οποίο λειτουργεί από το 1980 και αποσκοπεί στη χορήγηση ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και νοσοκομειακής κάλυψης των ατόμων τα οποία κατοικούν στην ελληνική επικράτεια μέσω της παροχής δωρεάν υπηρεσιών.

Με τη θεμελίωση του δικαιώματος της κοινωνικής ασφάλισης, σύμφωνα με το Άρθρο 22, Παράγραφος 5 του Συντάγματος ορίστηκε η κρατική μέριμνα προς την κοινωνική ασφάλιση του ανθρωπίνου δυναμικού όπως ορίζεται από το Νόμο (Βουλή των Ελλήνων, 1974). Επίσης, το 1975 ψηφίστηκε ο Νόμος 103/1975 ο οποίος αφορούσε στην καταβολή ενός χρηματικού βοηθήματος προς τους υπαλλήλους των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου οι οποίοι συνταξιοδοτούνται ενώ το 1978 θεσμοθετήθηκε ο Νόμος 825/1978 σύμφωνα με τον οποίο προσδιοριζόταν το συνταξιοδοτικό όριο βάσει

του μέσου όρου των δύο τελευταίων ετών εργασίας και όχι των τεσσάρων (Τήνιος, 2001).

2.4 Το ασφαλιστικό σύστημα της Ελλάδας

Το ασφαλιστικό σύστημα της Ελλάδας διαρθρώνεται από τους φορείς κοινωνικής ασφάλισης, οι σημαντικότεροι εκ των οποίων είναι:

- το Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων (Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ.) το οποίο έχει μετονομαστεί σε Ενιαίο Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης (Ε.Φ.Κ.Α.). Το ΙΚΑ αποτελεί έναν κρατικό φορέα κύρια ασφάλισης το οποίο ιδρύθηκε το 1934 και επί σειρά ετών αποτελεί το σημαντικότερο ασφαλιστικό φορέα της χώρας. Διαθέτει 331 Μονάδες Ασφάλισης ενώ παράλληλα λειτουργεί 364 Μονάδες Υγείας οι οποίες έχουν περάσει στη δικαιοδοσία του Εθνικού Οργανισμού Παροχής Υπηρεσιών Υγείας (ΕΟΠΥΥ) από το 2011. Το Ι.Κ.Α. μπορεί να ασφαλίσει τους μισθωτούς ενώ καλύπτει και κινδύνους σχετικά με την οικογένεια, τη μητρότητα, το γήρας, το θάνατο, την αναπηρία, την ασθένεια ή το εργατικό ατύχημα (Μπουλούτζα, 2011). Από την 1^η Ιανουαρίου του 2017 το Ι.Κ.Α. μετονομάστηκε σε Ε.Φ.Κ.Α. σκοπός του οποίου είναι η άρση κάθε μορφής ανισότητας και αδικίας και η διασφάλιση κοινών εισφορών και παροχών προς όλους όπως επίσης και η βελτιστοποίηση της παροχής υπηρεσιών προς όλους τους ασφαλισμένους και τους συνταξιούχους (ΙΚΑ - ΕΤΑΜ, 2016)
- ο Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων (Ο.Γ.Α.) ο οποίος αποτελεί έναν ασφαλιστικό φορέα ο οποίος λειτουργεί με αυτοτέλεια ήδη από το 1961, ενώ ο σκοπός του είναι η χορήγηση συντάξεων γήρατος ή χηρείας αλλά και η παροχή ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης προς τον αγροτικό πληθυσμό της χώρας (Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων). Έως το 1997 ο Ο.Γ.Α. προσανατολιζόταν προς την παροχή προστασίας προς τους δικαιούχους συντάξεων ή ασφάλισης ενώ από το 1998 μετατράπηκε σε ένα ταμείο Κύριας Ασφάλισης Αγροτών (Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων), όπου τους παρείχε πλήρη ασφαλιστική προστασία ενώ τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά του ήταν η αναδιανεμητική λειτουργία και η ανταποδοτικότητα. Είναι χρήσιμο να

σημειωθεί ότι ο Ο.Γ.Α. εκτός από τις συντάξεις παρέχει προς τους ασφαλισμένους του ασφάλιση, πολυτεχνικά επιδόματα, προγράμματα κοινωνικού τουρισμού αλλά και διακρατική κοινωνική ασφάλιση

- ο Οργανισμός Ασφάλισης Ελεύθερων Επαγγελματιών (Ο.Α.Ε.Ε.), ο οποίος αποτελεί ένα φορέα κύριας αλλά και επικουρικής ασφάλισης των βιοτεχνών, των αυτοκινητιστών, των εμπόρων και των αυτοαπασχολούμενων επαγγελματιών. Ο Ο.Α.Ε.Ε. χορηγεί ασφαλιστική κάλυψη έναντι των ελεύθερων επαγγελματιών σε περιπτώσεις γήρατος, ασθένειας, αναπηρίας, ατυχήματος, θανάτου, μητρότητας αλλά και ασφαλιστική κάλυψη των μελών των οικογενειών τους. Η ίδρυσή του τοποθετείται το 1999 μετά την ενοποίηση του Ταμείου Επαγγελματιών και Βιοτεχνών της Ελλάδος (Τ.Ε.Β.Ε.), του Ταμείου Ασφάλισης Εμπόρων (Τ.Α.Ε.) και του Ταμείου Συντάξεων Αυτοκινητιστών (Τ.Σ.Α.) (Οργανισμός Ασφάλισης Ελεύθερων Επαγγελματιών). Με την ολοκλήρωση της μεταρρύθμισης του 2008 στο ταμείο εντάχθηκαν και κάποιοι επιπρόσθετοι κλάδοι της κύριας ασφάλισης ενώ κατά το ίδιο έτος ιδρύθηκε ο Κλάδος της Επικουρικής Ασφάλισης των Ελεύθερων Επαγγελματιών. Ο σκοπός του ήταν η χορήγηση μηνιαίας επικουρικής σύνταξης γήρατος, θανάτου ή αναπηρίας προς τους άμεσα ασφαλισμένους ή προς τα μέλη των οικογενειών τους (Οργανισμός Ασφαλίσεων Ελεύθερων Επαγγελματιών). Ο Ο.Α.Ε.Ε. αποτελεί το δεύτερο μεγαλύτερο ασφαλιστικό οργανισμό της Ελλάδας ενώ αξίζει να σημειωθεί ότι καλύπτει περίπου 1.800.000 πολίτες (τόσο άμεσα όσο και έμμεσα ασφαλισμένους)
- το Ενιαίο Ταμείο των Ανεξάρτητα Απασχολούμενων (Ε.Τ.Α.Α.) το οποίο αφορά κυρίως άτομα τα οποία απασχολούνται στον κλάδο των μηχανικών ή των εργοληπτών δημοσίων έργων, στον κλάδο των υγειονομικών υπηρεσιών, των φαρμακοποιών, των γιατρών, των νομικών και των συμβολαιογράφων, των κτηνιάτρων και των δικηγόρων. Το έτος ίδρυσής του ήταν το 2008 ενώ αξίζει να τονιστεί ότι αποτελείται από κάποιους επιμέρους κλάδους τόσο της κύριας όσο και της επικουρικής ασφάλισης στον τομέα της πρόνοιας και της υγείας (Ενιαίο Ταμείο Ανεξάρτητα Απασχολούμενων).

2.5 Η κοινωνική ασφάλιση στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η έννοια της κοινωνικής ασφάλισης εντάσσεται στο ευρύτερο κομμάτι της κοινωνικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η εν λόγω πολιτική στοχεύει στην κοινωνική συνοχή ενώ απώτερος σκοπός της είναι η εξίσωση των κοινωνικοοικονομικών διαφορών της Ευρώπης. Με αυτόν τον τρόπο εικάζεται ότι θα επιτευχθεί η ισορροπημένη κατανομή όλων των πλεονεκτημάτων της λειτουργίας της κοινής αγοράς προς κάθε κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Μούσης, 2008). Γνωρίζοντας τη σπουδαιότητα του ζητήματος της κοινωνικής ασφάλισης, οι ασκούντες κοινωνική πολιτική επηρεάστηκαν από την αναγκαιότητα ύπαρξης της ούτως ώστε να προστατευτεί η κοινωνική συνοχή. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι στη συνθήκη ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας προβλέπονταν η ύπαρξη της κοινωνικής πολιτικής με αόριστο τρόπο ενώ με τη δημιουργία της κοινής αγοράς καθιερώθηκε η κοινωνική πολιτική η οποία προσανατολιζόταν προς τον αρχικό στόχο της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (Σακελλαρόπουλος, 1993).

Αξίζει να σημειωθεί ότι η Συνθήκη της Ρώμης προέβλεπε ότι η κοινωνική πολιτική θα βελτιώνε όλες τις προϋποθέσεις προς την ελεύθερη κυκλοφορία του ανθρωπίνου δυναμικού, τη μείωση των εντάσεων οι οποίες προέρχονταν από διάφορες διαρθρωτικές προσαρμογές των κρατών-μελών ως προς την οικονομία και την αποτροπή της εκμετάλλευσης του χαμηλότερου κόστους εργασίας εξαιτίας των χαμηλότερων εργοδοτικών εισφορών της κοινωνικής ασφάλισης (Σακελλαρόπουλος, 1993). Δεν πρέπει να παραληφθεί η αναφορά στο γεγονός ότι αρκετά κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης είχαν επιλέξει να μην ταυτιστούν με τη Συνθήκη της Ρώμης αλλά να διατηρήσουν την κοινωνική τους αυτονομία. Οι λόγοι για τους οποίους ακολούθησαν αυτήν τη στάση ήταν (Νικολακοπούλου-Στεφάνου, 2002):

1. το κάθε κράτος-μέλος διέθετε ένα σύστημα κοινωνικής ασφάλισης το οποίο αντανάκλυνε τις δικές του παραδόσεις το οποίο δεν ήταν εύκολο να αλλαχθεί
2. η ύπαρξη της πεποίθησης ότι θα βελτιωνόταν αυτόματα οι κοινωνικές συνθήκες έχοντας κατά νου ότι η οικονομική ολοκλήρωση θα ήταν ικανή να συμπαρασύρει τόσο την κοινωνική πρόοδο όσο και την κοινωνική ευημερία.

Οφείλει να σημειωθεί ότι με την κατοχύρωση του δικαιώματος της ελεύθερης διακίνησης του ανθρωπίνου δυναμικού και της εγκατάστασής του και της εργασίας του στα πλαίσια της κοινής αγοράς που είχε δημιουργηθεί, σημειώθηκε εντονότατη

μετακίνηση του ανθρωπίνου δυναμικού μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Μούσης, 2008). Αυτή η εξέλιξη είχε ως άμεση συνέπεια τη διασύνδεση των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης μεταξύ των κρατών-μελών ούτως ώστε να εξασφαλιστούν τα δικαιώματα του ανθρωπίνου δυναμικού και με αυτόν τον τρόπο να μην παρεμποδίζεται η μετακίνησή τους (Κοντιάδης, 2004). Είναι χρήσιμο να σημειωθεί ότι με την έναρξη λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, η σύνδεση των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης συνέβαινε μέσω διμερών συμφωνιών.

Κάποια από τα σημαντικότερα βήματα τα οποία σημειώθηκαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση αναφορικά με το συντονισμό της κοινωνικής ασφάλισης και της σύγκλισης προς ένα ενιαίο σύστημα ήταν ο Κοινοτικός Χάρτης ο οποίος περιλαμβάνει τα θεμελιώδη δικαιώματα του εργατικού δυναμικού, ο οποίος έχει εγκριθεί το 1989 από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Ο Χάρτης συντελούσε σε μία νομοθετική πλευρά της κοινωνικής συνοχής ενώ συμπεριελάμβανε την κοινωνική προστασία, τη συλλογική διαπραγμάτευση, την ελευθερία του συνδικαλισμού και τη συμμετοχή του εργατικού δυναμικού και των μειονεκτούντων ατόμων στη διαβούλευση. Ο Κοινοτικός Χάρτης δεν αφομοιώθηκε στις κοινοτικές διατάξεις και δεν τέθηκε σε εφαρμογή εξαιτίας της έντονης διαφωνίας του Ηνωμένου Βασιλείου με αποτέλεσμα να μετατραπεί σε Κοινωνικό Πρωτόκολλο στο Μάαστριχτ. Σε εκείνη την περίπτωση το Ηνωμένο Βασίλειο μπορούσε να διατηρήσει τη διαφωνία του ενώ τα υπόλοιπα κράτη-μέλη είχαν τη δυνατότητα να υιοθετήσουν τα νέα μέτρα (EE C 188, 1993).

Μόλις το 1997 η απορρύθμιση η οποία είχε δημιουργηθεί διορθώθηκε στο Άμστερνταμ, όταν το Ηνωμένο Βασίλειο συναίνεσε προς των προσχώρηση των κοινωνικών διατάξεων και της δημιουργίας ενός νέου κεφαλαίου αναφορικά με την κοινωνική πολιτική στη Συνθήκη του Άμστερνταμ (EUR - Lex, 1998). Την ίδια σχεδόν περίοδο θεσπίστηκε η Πρώτη Οδηγία αναφορικά με τις επικουρικές συντάξεις, η οποία αποσκοπούσε στην προάσπιση των δικαιωμάτων τόσο των μισθωτών όσο και των μη μισθωτών ασφαλισμένων και στα συστήματα της συμπληρωματικής συνταξιοδότησης εντός της Κοινής αγοράς (EUR - Lex, 1998). Μόλις λίγα χρόνια αργότερα ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διακηρύχθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αλλά και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή με αποτέλεσμα να καλύψει το μέχρι πρότινος Κοινοτικό Χάρτη (EE C 364, 2000). Στο νέο Χάρτη πραγματοποιείται ρητή αναφορά ότι αναγνωρίζεται και γίνεται σεβαστό το δικαίωμα της πρόσβασης των πολιτών προς τις παροχές της κοινωνικής ασφάλισης και

των κοινωνικών υπηρεσιών οι οποίες αφορούν στην προστασία γήρατος, μητρότητας, ασθένειας, απώλειας εργασίας ή εργατικού ατυχήματος. Επίσης, αναγνωρίστηκε το δικαίωμα σε κάθε άτομο το οποίο κινείται εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης να έχει πρόσβαση στις κοινωνικές παροχές ασφάλειας όπως ορίζει το Κοινοτικό και κάθε Εθνικό Δίκαιο (ΕΕ C 364, 2000).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ ΚΑΙ Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

3.1 Εισαγωγή

Η κοινωνική ασφάλιση αποτελεί ένα θεσμό ο οποίος έχει καθιερωθεί εδώ και δεκάδες χρόνια στην Ελλάδα. Αφορά σε μία δομή η οποία στηρίζεται στη βάση του κοινωνικού κράτους ενώ ο σκοπός της έγκειται στην προστασία των πολιτών της Ελλάδας έναντι των κινδύνων με τους οποίους έρχονται αντιμέτωποι ενώ παράλληλα εξασφαλίζει την οικονομική βιωσιμότητα κάποιων ομάδων του πληθυσμού. Η σημαντικότερη έκφραση της κοινωνικής ασφάλισης είναι η παροχή ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης προς τους ασφαλισμένους αλλά και η χορήγηση συντάξεων στους ασφαλισμένους που τις δικαιούνται. Στα πλαίσια συγγραφής του παρόντος κεφαλαίου θα γίνει αναφορά στους τρόπους χρηματοδότησης της κοινωνικής

ασφάλισης στην Ελλάδα, στις παροχές της κοινωνικής ασφάλισης αλλά και στις επιπτώσεις της στον κρατικό μηχανισμό.

3.2 Πώς χρηματοδοτείται η κοινωνική ασφάλιση στην Ελλάδα;

Η χρηματοδότηση του ελληνικού ασφαλιστικού συστήματος περιλαμβάνει δύο διαφορετικά μέρη με το πρώτο μέρος να στηρίζεται στη χρηματοδότηση από το κράτος, τους εργοδότες και τους εργαζόμενους ενώ το δεύτερο μέρος βασίζεται στη χρηματοδότηση από τα επαγγελματικά ταμεία δηλαδή από τις εργοδοτικές εισφορές και της εισφορές των εργαζομένων (Δουλκέρη, 2005). Οι διάφοροι φορείς του πρώτου μέρους είθισται να χρηματοδοτούνται από περισσότερο σύνθετους μηχανισμούς οι οποίοι μεταξύ άλλων περιλαμβάνουν (Δουλκέρη, 2005):

- τις εισφορές του ανθρωπίνου δυναμικού
- τις εργοδοτικές εισφορές
- την τακτική συμμετοχή από τον κρατικό προϋπολογισμό
- την έμμεση φορολογία
- την κρατική επιχορήγηση η οποία είναι έκτακτης μορφής
- την αξιοποίηση των πόρων, της κινητής ή της ακίνητης περιουσίας, των φορέων της κοινωνικής ασφάλισης.

Αναφορικά με το πρώτο μέρος χρηματοδότησης είναι χρήσιμο να σημειωθεί ότι οι δαπάνες ανάπτυξής του, αντιστοιχούν στις βασικές κοινωνικές δαπάνες ενός κράτους κοινωνικής προστασίας. Ένα επιπλέον σημαντικό στοιχείο στις ασφαλιστικές μεταρρυθμίσεις αποτελεί η συσσώρευση κεφαλαίου εξαιτίας της παγκοσμιοποίησης. Η συσσώρευση κεφαλαίου έχει προέλθει από τα αποθεματικά των συνταξιοδοτικών ταμείων του δημόσιου τομέα.

Αναλυτικότερα, οι εισφορές της κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα, οι οποίες αφορούν στο πρώτο μέρος της χρηματοδότησης, είναι (Σολωμός, 2006):

- οι εργοδοτικές εισφορές και οι εισφορές του ανθρωπίνου δυναμικού. Ανάλογα με την κατηγορία του ασφαλισμένου υπάρχουν και ποικίλα χρηματοδοτικά

συστήματα. Οι εργαζόμενοι του ιδιωτικού τομέα αντιμετωπίζουν ένα σύστημα χρηματοδότησης το οποίο βασίζεται σε ένα αναδιανεμητικό μοντέλο το οποίο έχει θεσπιστεί από το 1992. Σύμφωνα με το εν λόγω σύστημα οι παροχές καλύπτονται από τις εισφορές που συμβαίνουν επί του μισθού του κάθε εργαζομένου. Με την πάροδο των ετών οι εισφορές έχουν μειωθεί ενώ αξίζει να σημειωθεί ότι σήμερα ενώ οι εργοδοτικές εισφορές για το συνταξιοδοτικό κλάδο του Ι.Κ.Α. ΕΤΑΜ έχουν μειωθεί για τα άτομα τα οποία υπακούουν στις κάτωθι προϋποθέσεις:

- ο εργαζόμενος να αμείβεται με ένα μηνιαίο μισθό ή με ημερομίσθιο
- να μην είναι συνταξιούχος
- οι μηνιαίες απολαβές του να μην ξεπερνούν τα 587€
- οι ελεύθεροι ή οι ανεξάρτητοι επαγγελματίες καλύπτονται από ένα χρηματοδοτικό σύστημα το οποίο είναι διμερές, σύμφωνα με το οποίο κάθε ασφαλισμένος καταβάλλει σε εισφορές ένα ποσοστό ίσο με το 20% και στο κράτος ένα ποσοστό ίσο με το 10%
- οι ασφαλισμένοι του Ο.Γ.Α. καλύπτονται επίσης από ένα διμερές χρηματοδοτικό σύστημα το οποίο βασίζεται σε ατομικές εισφορές αλλά και στην κρατική συμμετοχή:
  - η χρηματοδότηση των συντάξεων πραγματοποιείται μέσω των μηνιαίων εισφορών των ασφαλισμένων, σε ένα ποσοστό ίσο με το 7% επί 7 διαφορετικών ασφαλιστικών κατηγοριών ενώ η κρατική εισφορά ανάγεται σε ένα ποσοστό ίσο με το 14%
  - η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη χρηματοδοτείται μέσω των μηνιαίων εισφορών των ασφαλισμένων αλλά και των συνταξιούχων αλλά και από το κράτος
- οι δημόσιοι υπάλληλοι, οι οποίοι διορίστηκαν μετά το 1992, καταβάλουν ασφαλιστικές εισφορές για την κάλυψη της μητρότητας αλλά και του κλάδου ασθένειας, για την κύρια σύνταξη και την επικουρική
- οι συνταξιούχοι κάθε φορέα της επικουρικής ασφάλισης (πλην του Ο.Γ.Α. και του Ν.Α.Τ.) υπόκεινται σε παρακρατήσεις για την κάλυψη των αγροτών και των δημοσίων υπαλλήλων

- η χρηματοδότηση της ελληνικής κοινωνικής ασφάλισης από τον κρατικό προϋπολογισμό θεσμοθετήθηκε το 2002, σε μία προσπάθεια τόνωσης της βιωσιμότητας του ασφαλιστικού συστήματος στο σύνολό του
- η χρηματοδότηση μέσω της αξιοποίησης της περιουσίας των ασφαλιστικών οργανισμών (ακίνητης ή κινητής), θεσμοθετήθηκε το 1990 και με αυτόν τον τρόπο εξασφαλίστηκαν κάποιοι πόροι για τη διενέργεια επενδύσεων των ασφαλιστικών οργανισμών.

Η χρηματοδότηση του δεύτερου μέρους της κοινωνικής ασφάλισης θεσμοθετήθηκε το 2002 μέσω διαφόρων ρυθμίσεων οι οποίες συνέβησαν στα διάφορα ασφαλιστικά ταμεία και η κάλυψη πραγματοποιείται αποκλειστικά από τις εργοδοτικές εισφορές και τις αντίστοιχες εισφορές των εργαζομένων. Τα ταμεία τα οποία προσφέρουν ασφάλιση χορηγούν παροχές συντάξεων οι οποίες στηρίζονται στο κεφαλαιοποιητικό σύστημα. Τα ταμεία της επαγγελματικής ασφάλισης χρησιμοποιούν πόρους οι οποίοι προέρχονται από τις έκτακτες εισφορές των ασφαλισμένων, τις έκτακτες αλλά και τις τακτικές εισφορές των εργοδοτών και από την απόδοση των κεφαλαίων των αποθεματικών (Δουλκέρη, 2005).

3.3 Παροχές κοινωνικής ασφάλισης προς τους Έλληνες πολίτες

Κάθε άνθρωπος έρχεται αντιμέτωπος με μία σωρεία κινδύνων οι οποίοι μπορεί να βρίσκονται στο επαγγελματικό τους περιβάλλον, στο οικογενειακό τους περιβάλλον ή ακόμη και στο φυσικό τους περιβάλλον. Η απαρίθμηση των γεγονότων που μπορούν να επηρεάσουν ένα άτομο, είναι ατελείωτη ενώ είναι αρκετές οι φορές όπου η κοινωνία αναλαμβάνει την προστασία του ατόμου. Πιο συγκεκριμένα, η προστασία των ατόμων επιτυγχάνεται μέσω ασφαλιστικών τεχνικών, και κυρίως μέσω του επιμερισμού των αναγκών σε περισσότερα του ενός άτομων τα οποία μπορεί να απειλούνται από τους ίδιους κινδύνους. Με αυτόν τον τρόπο γίνεται λόγος για την κάλυψη των ασφαλιστικών αναγκών των πολιτών, οι σπουδαιότερες των οποίων είναι η ασθένεια, η αναπηρία, η μητρότητα, η επαγγελματική ασθένεια ή το εργατικό ατύχημα, το γήρας, η ανεργία, ο θάνατος του προστάτη της οικογένειας, η στράτευση, το οικογενειακό φορτίο, η απουσία κατοικίας, η καταστροφή της γεωργικής γης ή ακόμη και η απώλεια της θέσης εργασίας.

Σε μία προσπάθεια ερμηνείας των ασφαλιστικών κινδύνων που αναφέρθηκαν παραπάνω, η αναφορά τους περιλαμβάνει (Μωυσίδης, 2003):

- την ασθένεια η οποία καλύπτεται μέσω παροχής ιατρικών υπηρεσιών όπως νοσηλείας ή ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης μέσω των κοινωνικών ταμείων ασφαλίσεων. Η ασθένεια αφορά σε μία κατάσταση όπου το άτομο υποχρεούται σε διαδικασία θεραπείας και με αυτόν τον τρόπο αδυνατεί να παρευρεθεί στην εργασία του. Η ανάγκη θεραπείας του ανθρώπου κρίνεται κατά περίπτωση μετά την εξέταση του ασθενούς και της πλήρωσης κάποιων κριτηρίων
- τη μητρότητα η οποία ταυτίζεται με την παρεμπόδιση της απόκτησης εισοδήματος κατά τη διάρκειά της ενώ οι δαπάνες της οικογένειας αυξάνονται. Στην κοινωνική ασφάλιση η μητρότητα υποδηλώνει την προστασία κάθε ασφαλισμένης γυναίκας όσο διαρκεί η εγκυμοσύνη της, ο τοκετός ή η λοχεία, ο θηλασμός. Είναι χρήσιμο να σημειωθεί ότι όλα αυτά τα στάδια της εγκυμοσύνης δεν καλύπτονται καθολικά αλλά εξαρτάται από το εάν η ασφαλισμένη είναι έμμεσα ή άμεσα ασφαλισμένη
- την αναπηρία με την οποία νοείται κάθε πνευματική ή σωματική βλάβη ενός ατόμου με αποτέλεσμα να αποκλείεται από τον επαγγελματικό χώρο. Αξίζει να σημειωθεί ότι πρέπει να εντοπίζονται οι λόγοι πρόκλησης της βλάβης και εάν υπάρχει υπαιτιότητα του ασφαλισμένου σε αυτήν. Επίσης, ένα σημαντικό στοιχείο είναι εάν η βλάβη έχει προέλθει από κάποια νόσο ή από εργατικό ατύχημα
- το εργατικό ατύχημα περιλαμβάνει την κάλυψη ασφαλισμένων οι οποίοι εργάζονται σε δυσμενείς ή ανθυγιεινές συνθήκες εργασίας ενώ η θεσμοθέτησή του είχε πραγματοποιηθεί πριν την καθιέρωση της κοινωνικής ασφάλισης ως θεσμού. Σαν εργατικό ατύχημα νοείται η βλάβη η οποία προέρχεται από κάποιο εξωτερικό ή αιφνίδιο γεγονός κατά τη διάρκεια της εργασίας του ατόμου με αποτέλεσμα να δημιουργείται μία δυσμενείς οικονομική κατάσταση στο περιβάλλον του ασφαλισμένου. Υπάρχει μία διάκριση στην έννοια του εργατικού ατυχήματος η οποία αφορά:
  - στην πρόκληση βλάβης από εξωτερικά αίτια και με περιστατικά ξένα προς τον ανθρώπινο παράγοντα
  - στην αιφνίδια μεταβολή της παθολογικής ανατομίας του ασφαλισμένου, η οποία στηρίζεται σε περιστατικά σχετικά με τις εργασιακές συνθήκες

- στο σύνδεσμο μεταξύ ενός άσχημου γεγονότος και βλάβης
- του γήρατος, το οποίο θεωρείται ένας σημαντικός κίνδυνος για τον ασφαλισμένο καθώς μεγάλο μέρος του ασφαλισμένου πληθυσμού της χώρας ανήκει στην τρίτη ηλικία. Εξαιτίας των κοινωνικών μεταβολών που έχουν συμβεί κατά τα τελευταία χρόνια, με την οικογένεια να μην αναλαμβάνει τη φροντίδα των ηλικιωμένων, αυξήθηκαν οι απαιτήσεις των ασφαλισμένων από τα ασφαλιστικά ταμεία. Το γήρας αποτελεί μία φυσική φθορά των πνευματικών αλλά και των σωματικών δυνάμεων του ανθρώπου
- το θάνατο του προστάτη της οικογένειας, το οποίο αποτελεί μία άσχημη κατάσταση για την οικογένεια του συνταξιούχου ή του ασφαλισμένου. Αφορά σε μία κατάσταση η οποία προκαλεί τη μόνιμη απώλεια των εισοδημάτων συν των επιπλέον δαπανών που προκαλούνται από το θάνατο του προστάτη
- της ανεργίας η οποία αποτελεί μία δυσμενή κατάσταση η οποία περικλείει τόσο οικονομικές, όσο κοινωνικές ή και ψυχολογικές συνέπειες. Τα ασφαλιστικά ταμεία οργανώνονται με τρόπο ώστε να προσφέρουν κάλυψη σε ανέργους σε παροχή ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης ή ακόμη και σε επιδόματα
- των οικογενειακών βαρών όπου συγκαταλέγονται οι ανάγκες για τη συντήρηση των παιδιών, των συζύγων, των γονέων ή των αδελφών.

3.4 Συνέπειες της κοινωνικής ασφάλισης προς το ελληνικό δημόσιο

Η οικονομική κρίση έχει ένα τρισδιάστατο χαρακτήρα καθώς έχει επηρεάσει τα οικονομικά μεγέθη, τα δημοσιονομικά μεγέθη αλλά και την κοινωνική συνοχή του κράτους. Το κοινωνικό κράτος αφορά σε μία δομή η οποία στοχεύει στη χορήγηση παροχών προς τους πολίτες του (σε είδος ή σε χρήμα) και με αυτόν τον τρόπο αμβλύνεται η πρωτογενής άνιση κατανομή των κεφαλαιακών ή των εργασιακών πόρων. Το κοινωνικό κράτος υποχρεούται να παρέχει κοινωνικά δικαιώματα προς τους πολίτες για θέματα δημόσιας υγείας, κοινωνικής ασφάλισης, παιδείας, εργασίας αλλά και προστασίας των πολιτών.

Εξαιτίας της πολιτικής διαφθοράς, η οποία επηρέασε σημαντικά τις εσωτερικές δομές του κράτους και την οικονομική κατάσταση της Ελλάδας, η διαχείριση των

δημόσιων πόρων στέρησε μεγάλο μέρος των κεφαλαίων από το κοινωνικό κράτος και την κοινωνική ασφάλιση. Η ανικανότητα είσπραξης των απαραίτητων εσόδων από το κράτος αλλά και η αδυναμία χρηματοδοτικής συμμετοχής του προϋπολογισμού οδήγησαν σε σφοδρό πλήγμα προς την κοινωνική ασφάλιση. Με την εκδήλωση της οικονομικής κρίσης μειώθηκαν οι παροχές σε κύριες και σε επικουρικές συντάξεις, σε κοινωνικά επιδόματα ενώ περιορίστηκαν και οι κοινωνικές δαπάνες. Επίσης, η εξάπλωση του φαινομένου της ανεργίας στερεί σημαντικό επίπεδο πόρων από την κοινωνική ασφάλιση της Ελλάδας με αποτέλεσμα το σύστημα να απολέσει μέρος του κεφαλαίου του. Αξίζει να τονισθεί ότι το εργατικό δυναμικό της χώρας το οποίο είναι εν ενεργεία, χρηματοδοτεί τους συνταξιούχους με αποτέλεσμα να εξανεμίζονται τα αποθεματικά των ασφαλιστικών ταμείων. Δεν πρέπει να παραληφθεί η αναφορά στο γεγονός ότι η γρήγορη έξοδος των ανθρώπων από το εργατικό δυναμικό (λόγω μείωσης των θέσεων εργασίας ή λόγω πρόωρης συνταξιοδότησης) έχει επιφέρει άσχημες επιπτώσεις στη συγκέντρωση εισφορών από τα ασφαλιστικά ταμεία.

Η δυσμενής οικονομική κατάσταση της χώρας είναι γνωστή στον ελληνικό πληθυσμό, ο οποίος γνωρίζει και την άσχημη κατάσταση των μεγαλύτερων ασφαλιστικών φορέων. Οι μεταρρυθμίσεις οι οποίες συμβαίνουν στον κλάδο της υγείας δεν έχουν καταφέρει να βελτιώσουν ή να εξομαλύνουν τα ελλείμματα τα οποία παρουσιάζονται ενώ η σημερινή πραγματικότητα είναι η χειρότερη η οποία θα μπορούσε να υπάρξει (Σολωμός, 2006). Τα μεγαλύτερα ασφαλιστικά ταμεία της Ελλάδας (I.K.A. ETAM και O.A.E.E.) είναι υποχρεωμένα να καλύψουν έναν αριθμό συνταξιούχων ίσο με 1,3 εκατομμύρια ενώ παράλληλα δημιουργούνται συνεχείς περικοπές στις παροχές ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης (όπως για παράδειγμα στον εμβολιασμό ανηλίκων) ή και στις συντάξεις των ηλικιωμένων Ελλήνων.

Πέραν της δυσμενούς οικονομικής κατάστασης των ασφαλιστικών ταμείων εξίσου άσχημη είναι η αντιμετώπιση του κάθε πολίτη. Η γραφειοκρατία με την οποία έρχεται αντιμέτωπος ο κάθε Έλληνας πολίτης είναι σε μεγάλο επίπεδο ενώ παράλληλα η νοχελική στάση του ασφαλιστικού συστήματος υιοθετείται και από τους υπαλλήλους του. Οι υπάλληλοι των ασφαλιστικών ταμείων κωλυσιεργούν εξαιτίας άγνοιας ή ακόμη και λόγω της απουσίας ενδιαφέροντος για την εργασία τους. Με αυτόν τον τρόπο οι πολίτες δεν εξυπηρετούνται και τα προβλήματα διογκώνονται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

4.1 Εισαγωγή

Η κρίση η οποία έπληξε την παγκόσμια οικονομία αποτέλεσε το μέσο ώστε να αποκαλυφθεί μία σωρεία προβλημάτων που ταλάνιζαν επί σειρά ετών το εσωτερικό αρκετών χωρών. Είναι μία δύσκολη κατάσταση η οποία έχει φέρει σε δεινή θέση αρκετά νοικοκυριά και επιχειρήσεις ενώ κατά το παρελθόν είχαν υπάρξει αντίστοιχες καταστάσεις. Στα πλαίσια εκπόνησης του παρόντος κεφαλαίου θα πραγματοποιηθεί μία ιστορική αναδρομή στο Κραχ του 1929 και στη συνέχεια θα συζητηθεί η οικονομική κρίση του 2007. Επίσης, θα λάβει χώρα μία σύγκριση μεταξύ των κρίσεων του παρελθόντος και της παρούσας ενώ ιδιαίτερη προσοχή θα δοθεί στην Ελλάδα στην περίπτωση της πρόσφατης χρηματοπιστωτικής κρίσης και της κατάστασής της σήμερα.

4.2 Ιστορική αναδρομή στο Κραχ του 1929

Η οικονομική κρίση η οποία μαστίζει την Ελλάδα κατά τα τελευταία χρόνια, δεν αποτελεί ένα πρωτοφανές φαινόμενο. Στην πραγματικότητα αφορά σε μία δυσάρεστη οικονομική συγκυρία, η οποία έχει εμφανισθεί κατά στο παρελθόν σε αρκετές χώρες. Θα ήταν εύλογο εάν σημειωνόταν ότι η οικονομική κρίση αποτελεί ένα διαχρονικό φαινόμενο, για το οποίο η παγκόσμια οικονομική κοινότητα δεν δύναται να εντοπίσει έγκαιρα την απαρχή της ώστε να προλάβει τις εξελίξεις που την ακολουθούν. Πιθανό να υπάρχουν διάφορες εικασίες για το ξέσπασμα κάθε κρίσης, χωρίς όμως οι ερευνητές να έχουν καταφέρει να εφεύρουν αποτρεπτικούς μηχανισμούς ή να είναι σε θέση να δομήσουν προγράμματα προστασίας της οικονομίας. Ο λόγος έγκειται στο γεγονός ότι η εμφάνιση της κρίσης, η έντασή της μίας και οι διαστάσεις της χαρακτηρίζονται ως απρόβλεπτοι παράγοντες.

Όπως σημειώθηκε προηγουμένως μία οικονομική κρίση αποτελεί ένα διαχρονικό φαινόμενο. Αν πραγματοποιηθεί μία αναδρομή στην οικονομική ιστορία, θα εντοπιστεί η πλέον δημοφιλής κρίση η οποία αναφέρεται ως Παγκόσμια Οικονομική Ύφεση του 1929 ή για λόγους συντομίας το Κραχ του 1929. Η κρίση η οποία εκδηλώθηκε το 1929 είχε μεγάλη διάρκεια καθώς τα δεινά της υπέφεραν αρκετές χώρες ανά την υφήλιο για περισσότερο από 10 χρόνια. Θεωρείται ως η σφοδρότερη οικονομική ύφεση η οποία καταγράφηκε από τη σύγχρονη ιστορία, ενώ είναι πολλές οι φορές κατά τις οποίες ο όρος της χρησιμοποιείται ώστε να προσδιορίσει τη δεινότητα κάθε οικονομικής καταστροφής. Στις Η.Π.Α. έχουν αποδοθεί ποικίλοι χαρακτηρισμοί για να προσδιορίσουν το συγκεκριμένο οικονομικό φαινόμενο με τον επικρατέστερο να αποτελεί η «Μεγάλη Εξαθλίωση».

Η απαρχή της τοποθετείται την 29^η Οκτωβρίου του 1929 και ημέρα Τρίτη στις Η.Π.Α., μετά την εκδήλωση του χρηματιστηριακού κραχ. Η εν λόγω ημέρα στη βιβλιογραφία χαρακτηρίζεται ως «Μαύρη Τρίτη». Το τέλος της σκοτεινής αυτής οικονομικής πορείας, τοποθετείται 10 χρόνια αργότερα περί το 1939 στις Η.Π.Α., ενώ αποτέλεσε εφιαλτήριο της πολεμικής οικονομίας την περίοδο του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου (Friedman & Schwartz, 1963).

Η οικονομία των Η.Π.Α. βρισκόταν στην ακμή της, ενώ θεωρούσε ότι είχε καταφέρει να περιορίσει το δυσμενές φαινόμενο της φτώχειας. Η αξία των μετοχών, και κυρίως των βιομηχανικών, είχε αυξηθεί φτάνοντας την αμερικάνικη οικονομία στην

κορυφή του οικονομικού της κύκλου. Οι οικονομολόγοι της εποχής εκείνης είχαν αρχίσει να διακατέχονται από το φόβο της πτώσης της αμερικάνικης οικονομίας, υποστηρίζοντας τη θεωρία των οικονομικών κύκλων. Θέλοντας να αποφύγουν μία αντίστοιχη άσχημη κατάσταση, μαζί με την κατακόρυφη πτώση των τιμών, προχώρησαν στην πώληση μετοχών με γρήγορους ρυθμούς. Στις 24 Οκτωβρίου του 1929 (η «Μαύρη Πέμπτη» της βιβλιογραφίας) ρευστοποιήθηκε ένας μεγάλος όγκος μετοχών, ο οποίος λέγεται ότι ανέρχονταν σε 13 εκατομμύρια δολάρια (Friedman & Schwartz, 1963).

Μετά την 24^η Οκτωβρίου ένας ολοένα και αυξανόμενος αριθμός Αμερικανών ρευστοποιούσε τους τίτλους μετοχών του, πιστεύοντας σε μία υψηλότερη κερδοφορία με την άμεση επένδυση σε άλλους τομείς της οικονομίας. Άπαντες πουλούσαν τις μετοχές τους, ελπίζοντας ότι θα χάσουν ένα μικρότερο μέρος χρημάτων τους. Αυτές οι μαζικές κινήσεις οδήγησαν στην πτώση των τιμών των μετοχών, ενώ ο πανικός κυριάρχησε ακόμη και στους χώρους του χρηματιστηρίου. Η επακόλουθη κατάρρευση του χρηματιστηρίου, μεταδόθηκε στον τραπεζικό κλάδο καθώς οι κλάδοι θεωρούνται άρρηκτα συνδεδεμένοι. Οι τράπεζες οι οποίες είχαν στην κατοχή τους τα χρήματα των πολιτών, τα επένδυναν σε μετοχές οι οποίες κατά τα φαινόμενα ήταν κερδοφόρες, αποσκοπώντας να αποκομίσουν υψηλότερα κέρδη. Αυτό είχε σα συνέπεια την κατάρρευση του τραπεζικού συστήματος και την κήρυξη πτώχευσης (Friedman & Schwartz, 1963). Υπήρξαν αρκετοί κολοσσοί του τραπεζικού κλάδου, οι οποίοι υπό το φόβο της οικονομικής κρίσης, σταμάτησαν τη δανειοδότηση των πελατών τους, ενώ εξαιτίας της έλλειψης χρηματικής ρευστότητας ξεκίνησε η κατάρρευση της αμερικάνικης αγοράς.

Οι επιχειρήσεις αντικρίζοντας το αυξανόμενο απόθεμα των προϊόντων τους, προσπαθούσαν να δελεάσουν το καταναλωτικό τους κοινό με τη μείωση των τιμών ή με προσφορές. Παρά τις απέλπιδες προσπάθειες η κατάσταση δεν μπορούσε να αλλάξει καθώς η πώληση των προϊόντων ήταν αδύνατη. Μία τέτοια ενέργεια είχε σαν αποτέλεσμα την πτώχευση αρκετών επιχειρήσεων. Το κλείσιμο των επιχειρήσεων είχε σα συνέπεια την απόλυση των εργαζομένων ή τη συνέχιση της εργασίας τους με χαμηλότερες χρηματικές αποδοχές. Η ανεργία σε συνδυασμό με το χαμηλότερο εισόδημα των νοικοκυριών, επηρέασε την αγορά των Η.Π.Α., καθώς οι πολίτες δεν μπορούσαν να συντηρήσουν τις οικογένειές τους. Με το κραχ του χρηματιστηρίου της Wall Street ολόκληρη η οικονομία της Αμερικής είχε παραλύσει. Η αξία των

εισηγμένων επιχειρήσεων στο χρηματιστήριο είχε μειωθεί με αποτέλεσμα ο χρηματιστηριακός δείκτης Dow Jones να μειωθεί επίσης. Αξίζει να σημειωθεί ότι χρειάστηκε να περάσουν 25 χρόνια ώστε να επιστρέψει η οικονομία των Η.Π.Α. στα προ κρίσης επίπεδα (Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, IOBE, 2002).

Οι Η.Π.Α. αποτελούσαν μία ισχυρή και ανοιχτή οικονομία, η οποία συντηρούσε μέσω της διαδικασίας του δανεισμού αρκετές Ευρωπαϊκές χώρες. Με την κατάρρευση του τραπεζικού συστήματος των Η.Π.Α, την ίδια πορεία ακολούθησαν οι γερμανικές, οι γαλλικές αλλά και οι αυστριακές τράπεζες. Οι τράπεζες των χωρών αυτών υπήρξαν οι βασικοί δανειζόμενοι από την Αμερική. Οι τράπεζες των Η.Π.Α. μετά την απαρχή της οικονομικής κρίσης, άρχισαν να αναζητούν τα κεφάλαια τα οποία είχαν δανείσει, θεωρώντας ότι με αυτόν τον τρόπο θα καταφέρουν να καλύψουν κάποιες από τις αδυναμίες τους. Όπως ήταν αναμενόμενο, οδηγήθηκαν στη χρεοκοπία και οι τράπεζες των χωρών οι οποίες είχαν δανειστεί από τις αντίστοιχες της Αμερικής (Friedman & Schwartz, 1963).

Το Κραχ του 1929 ξεκίνησε από τις Η.Π.Α., όπου εντοπίστηκε μία ανισορροπία από την υψηλή παραγωγή γεωργικών προϊόντων και πρώτων υλών. Αυτό οδήγησε στη μείωση της τιμής των προϊόντων, ενώ παράλληλα μειώθηκε η αγοραστική δύναμη των παραγωγών. Η βιομηχανία παρουσίαζε υψηλή ανάπτυξη, η οποία οδήγησε στην αύξηση των επενδυτικών ευκαιριών στους αναδυόμενους κλάδους. Αυτή η κίνηση οδήγησε στην παρουσία της υπερβάλλουσας προσφοράς στην αγορά. Το φυσικό επακόλουθο αυτής της κατάστασης, ήταν η κατάρρευση της Wall Street όταν όλοι αντιλήφθηκαν ότι η προσφορά υπερέβαινε τη ζήτηση (Βαρουφάκης, 2012). Στην άλλη όχθη βρισκόταν ο τότε Πρόεδρος της Αμερικής, ο Φραγκλίνος Ρούσβελτ, ο οποίος επιθυμούσε την αναζωπύρωση της οικονομίας της χώρας αυξάνοντας τις κρατικές της δαπάνες. Το πρόγραμμα του Προέδρου συμπεριελάμβανε την ομοσπονδιακή ενίσχυση των γεωργών, την παροχή ειδικής βοήθειας προς τους ανέργους και τα προγράμματα ενίσχυσης των δημοσίων έργων. Ο σκοπός του Προέδρου ήταν η ενίσχυση των ευάλωτων ομάδων και η βοήθεια εύρεσης εργασίας στους πολίτες του (Friedman & Schwartz, 1963).

4.3 Παγκόσμια Χρηματοπιστωτική Κρίση

Η Παγκόσμια Χρηματοπιστωτική Κρίση αφορά σε μία κατάσταση, της οποίας η ύφεση απειλεί την παγκόσμια οικονομία. Είναι χρήσιμο να σημειωθεί ότι οι απαρχές της εντοπίζονται στο 2007. Οι κύριοι τομείς που δέχθηκαν τις επιπτώσεις της ήταν ο χρηματοπιστωτικός τομέας και ο τραπεζικός τομέας. Σύμφωνα με τους ερευνητές η γενεσιουργός χώρα της παγκόσμιας ύφεσης ήταν οι Η.Π.Α.. Η κρίση του 2007 ξέσπασε από την αγορά των ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων (υψηλού κινδύνου) ενώ αξίζει να τονισθεί ότι υπάρχει μία σειρά μακροοικονομικών παραγόντων, οι οποίοι αποτελούν αιτίες εκδήλωσής της.

Με την έλευση της νέας χιλιετίας οι Ασιατικές χώρες, και κυρίως η Κίνα, παρουσίασαν πλεόνασμα στο ισοζύγιο των τρεχουσών συναλλαγών. Η αιτία της πορείας του ισοζυγίου ήταν η οικονομική επέκταση της Κίνας προς τις Η.Π.Α., μέσω της πραγματοποίησης των εξαγωγών σε βιομηχανικά αγαθά. Τα πλεονάσματα του ισοζυγίου της Κίνας, δεν είχαν χρησιμοποιηθεί για την ενίσχυση της εγχώριας ζήτησης αλλά είχαν επενδυθεί σε αμερικάνικα αξιόγραφα. Μία ανάλογη ενέργεια είχε σαν αποτέλεσμα να διατηρηθεί σε υψηλό επίπεδο η ισοτιμία του δολαρίου της Αμερικής, ενώ τα επιτόκια δανεισμού παρέμεναν σε χαμηλό επίπεδο. Οι Η.Π.Α. ήταν αναγκαίο να ενισχύσουν τη ρευστότητά τους, οπότε ακολούθησαν τη δανειακή οδό όπως επίσης και τη συγκράτηση του πληθωρισμού (Κολλίντζας & Ψαλιδόπουλος, 2009).

Ταυτόχρονα, οι πετρελαιοπαραγωγές χώρες παρατήρησαν μία εξαιρετικά ανοδική πορεία στην τιμή του «μαύρου χρυσού». Το αποτέλεσμα αυτού ήταν οι χώρες του OPEC¹, να δημιουργήσουν πλεονάσματα στα δικά τους ισοζύγια. Παράλληλα, τα ισοζύγια των περισσότερο ανεπτυγμένων χωρών, και κυρίως των Η.Π.Α, παρουσίαζαν εκ διαμέτρου αντίθετη εικόνα. Εάν σκεφτεί κανείς ότι τα πλεονάσματα των ισοζυγίων, των Ασιατικών χωρών όπως και των χωρών του OPEC, υπερκάλυπταν τις επενδυτικές προσδοκίες τους, γίνεται εύκολα κατανοητό ότι τα συγκεκριμένα πλεονάσματα έπρεπε να οδηγηθούν προς τις χώρες οι οποίες διατηρούσαν ελλειμματικά ισοζύγια. Κάτι ανάλογο θα ήταν δυνατό να επιτευχθεί μόνο μέσω της διαδικασίας των αξιώσεων. Οι χώρες οι οποίες παρουσίαζαν πλεονάσματα στα ισοζύγιά τους, μπορούσαν να ελέγξουν

---

¹ Organization of the Petroleum Exporting Countries: Οργανισμός Πετρελαιοπαραγωγών Εξαγωγών Χωρών, ένας διεθνής οικονομικός οργανισμός. Δημιουργήθηκε στη Βαγδάτη το 1960 από τις χώρες: Ιράν, Ιράκ, Κουβέιτ, Σαουδική Αραβία και Βενεζουέλα. Η προεδρεία του οργανισμού ανήκει στην Αγκόλα από τον Ιανουάριο του 1999 (Οργανισμός Ασφάλισης Ελευθέρων Επαγγελματιών, n.d.).

τη συναλλαγματική τους ισοτιμία έναντι του δολαρίου, με αποτέλεσμα να επενδύουν τα επιπλέον κεφάλαια σε ρευστές αξίες οι οποίες δεν παρουσίαζαν κίνδυνο (Σπαρτιώτης & Στουρνάρας, 2010).

Η διενέργεια των μαζικών επενδύσεων ώθησαν σε αρκετά χαμηλά επίπεδα τα πραγματικά επιτόκια των ανεπτυγμένων χωρών, τα οποία κάποιες φορές άγγιξαν το 1%. Τα χαμηλά επιτόκια οδήγησαν τους επενδυτές προς αναζήτηση νέων ευκαιριών για τη βελτίωση των αποδόσεών τους. Σημαντικό μέρος της πιστωτικής, επεκτατικής πολιτικής με την οποία εναρμονιζόταν η αγορά κατοικίας, εκτόξευσε σε δυσθεώρητα ύψη τις τιμές κατοικιών. Επιπλέον, τα χαμηλά επιτόκια οδήγησαν σε ακόμη μεγαλύτερη πιστωτική επέκταση ενώ ταυτόχρονα χαλάρωσε η αυστηρότητα της διαδικασίας πιστοληπτικής αξιολόγησης. Υπήρξαν διάφοροι παράγοντες οι οποίοι συνέβαλαν στη στροφή προς τις επενδύσεις σε στεγαστικά δάνεια ή κατοικίες, οι οποίες θεωρούνταν ασφαλείς και εγγυημένες.

Κατά το 2006, οι τιμές των κατοικιών έφτασαν σε πολύ υψηλά επίπεδα σύμφωνα με τον κανονικοποιημένο δείκτη. Η Fed, παρατηρώντας την υπερθέρμανση της οικονομίας όπως επίσης και τις συνθήκες της υπερβάλλουσας ρευστότητας, ξεκίνησε την αύξηση των επιτοκίων με την κορύφωσή του να τοποθετείται το 2007. Όπως, με το ξέσπασμα της κρίσης αλλά και την πλήρη απόσυρση της ρευστότητας του συστήματος, η Fed προχώρησε σε μία επιθετική μείωση των επιτοκίων με παράλληλες ενέσεις ρευστότητας. Αυτή η πολιτική κατά το 2009, οδήγησε τα επιτόκια σε μηδενικά επίπεδα. Οι τράπεζες με τη σειρά τους αδυνατούσαν να ανταπεξέλθουν στο συνεχώς αυξανόμενο αριθμό αιτήσεων, για χορήγηση στεγαστικών δανείων όπως επίσης και στο χρονοβόρο πιστοληπτικό έλεγχο τον οποίο έπρεπε να διενεργήσουν, με αποτέλεσμα να δημιουργήσουν αυτόματες διαδικασίες έγκρισης δανείων. Αυτό εγκυμονούσε αρκετούς κινδύνους, καθώς οι τράπεζες δεν προχωρούσαν σε έλεγχο της φερεγγυότητας του αιτούντα προς στεγαστικό δάνειο (Σπαρτιώτης & Στουρνάρας, 2010).

Η παροχή πίστωσης με σκοπό την αγορά κατοικίας, προς δανειολήπτες υψηλού κινδύνου, έδωσε τη δυνατότητα να δημιουργηθούν χρεόγραφα, τα οποία πρόσφεραν στον επενδυτή αυξημένη απόδοση για ένα χαμηλό επίπεδο κινδύνου. Μία τέτοια ενέργεια λειτουργούσε προς όφελος των τραπεζών αφού με αυτόν τον τρόπο μπορούσαν να διώξουν τα «τοξικά» δάνεια από τον ισολογισμό τους, λαμβάνοντας και ένα επίπεδο προμήθειας. Οι τράπεζες ξεκίνησαν έναν αγώνα δρόμου, ώστε να χορηγήσουν νέα

δάνεια, τα οποία στη συνέχεια θα μεταπωλούσαν μέσω διαφόρων τιτλοποιήσεων², και με αυτόν τον τρόπο θα απελευθέρωναν κεφάλαια για τη χορήγηση νέων δανείων. Ένα υπόδειγμα αυτού του βεληνεκού ονομάστηκε «δημιουργία και διανομή» (originate and distribute). Τα τιτλοποιημένα δάνεια, δηλαδή τα δάνεια τα οποία παρέμεναν στους ισολογισμούς των τραπεζών, είχαν τη δυνατότητα να ασφαλιστούν σε credit default swaps, CDS³. Σημαντικό ρόλο στην καθοδική πορεία της οικονομίας των Η.Π.Α., διαδραμάτισε η ασύμμετρη πληροφόρηση σχετικά με τα νέα προϊόντα τα οποία είχαν δημιουργηθεί (CDO⁴, CDS). Πιο συγκεκριμένα, ο εκδότης των εν λόγω αξιώσεων δεν ενημέρωνε τον επενδυτή για τον κίνδυνο τον οποίο αναλάμβανε, και ο οποίος κίνδυνος δεν είχε αντισταθμιστεί σωστά αλλά δεν είχε τιμολογηθεί με ανάλογο τρόπο (Κολλίντζας & Ψαλιδόπουλος, 2009).

Οι Η.Π.Α. στηριγμένες στις αξιολογήσεις των οίκων αξιολόγησης αναφορικά με τις διάφορες τιτλοποιήσεις, δεν μπόρεσαν έγκαιρα να συλλάβουν το μέγεθος του κανονιστικού arbitrage, στο οποίο ήδη επιδείδονταν οι τράπεζες. Οι τελευταίες αφαιρούσαν από τον ισολογισμό τα ανεπιθύμητα δάνεια και στη συνέχεια τα ξαναγόραζαν με τιτλοποιημένη μορφή, το οποίο σήμαινε διαφορετική «συσκευασία» με υψηλότερη αξιολόγηση. Οι οίκοι αξιολόγησης, αδυνατούσαν να αξιολογήσουν τον πραγματικό κίνδυνο ο οποίος προέκυπτε από τις ακραίες ενέργειες των τραπεζών. Οι επενδυτικές τράπεζες όπως και τα αμοιβαία κεφάλαια κερδοσκοπικού χαρακτήρα,

---

² Ο όρος τιτλοποίηση, στηρίζεται στην εξής συλλογιστική: μία τράπεζα ομαδοποιεί τα δάνεια και εκδίδει ένα χρεόγραφο το οποίο βασίζεται πάνω σε αυτά. Οι αγοραστές του χρεογράφου, λαμβάνουν ένα κουπόνι με τις δόσεις των δανείων, ενώ στη λήξη του και με την αποπλήρωση του δανείου, λαμβάνουν τα αρχικό ποσό της επένδυσης. Με την πώληση του χρεογράφου, η τράπεζα λαμβάνει ρευστά ρηματικά διαθέσιμα τα οποία μπορεί χρησιμοποιεί στην παροχή δανείων. Με αυτόν τον τρόπο η τράπεζα αυξάνει τη ρευστότητά της ενώ παράλληλα αυξάνει η ρευστότητα του κοινού της. Ταυτόχρονα λαμβάνει μία προμήθεια από αυτήν την αγοραπωλησία του χρεογράφου ενώ από το ποσό των δόσεων του δανείου του καταθέτη, πληρώνει τους τόκους προς τον αγοραστή-επενδυτή (Σπαρτιώτης & Στουρνάρας, 2010).

³ Credit Default Swap: Σύμβαση Ανταλλαγής Αθέτησης Κινδύνου όπου ο αγοραστής πραγματοποιεί κάποιες πληρωμές προς τον πωλητή και το αντάλλαγμα το οποίο δέχεται μία εφάπαξ πληρωμή σε περίπτωση όπου κάποιο ομόλογο ή κάποιο δάνειο αθετηθεί από τον εκδότη του (Σπαρτιώτης & Στουρνάρας, 2010)

⁴ Collateralized Debt Obligations: Εξασφαλισμένα Ομόλογα Χρέους ή Ομόλογα Ασφαλισμένων Δανείων ή Εγγυημένες Υποχρεώσεις Χρέους αποτελεί μία μορφή μη ρυθμισμένων χρεογράφων αλλά και δομημένων επενδυτικών προϊόντων, τα οποία προέρχονται κυρίως από την τιτλοποίηση μίας ομάδας πανομοιότυπων στοιχείων (Κολλίντζας & Ψαλιδόπουλος, 2009)

έσπευσαν να αγοράσουν τα καινούργια τιτλοποιημένα προϊόντα με τις υψηλές αποδόσεις και την εξασφάλιση του χαμηλού κινδύνου. Το βραχυπρόθεσμο χρέος, υποσχόμενο ως ενέχυρο τα χρεόγραφα αμφιβόλου ποιότητας, χρηματοδοτούσε τις επενδύσεις σε ανάλογης ποιότητας χρεόγραφα. Τα σαθρά θεμέλια δεν άντεξαν ενώ μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα το οικοδόμημα κατέρρευσε (Σπαρτιώτης & Στουρνάρας, 2010).

Το μεγαλύτερο μέρος των επισφαλών δανείων, είχε τιτλοποιηθεί του μηχανισμού που μόλις παρουσιάστηκε ενώ τα νέα προϊόντα βρέθηκαν στην κατοχή των νέων επενδυτών ανά τον κόσμο. Η επακόλουθη χρεοκοπία των δανειοληπτών των στεγαστικών δανείων, είχε σα συνέπεια να πληγούν τα δομημένα προϊόντα αλλά και τα τιτλοποιημένα αξιόγραφα. Από το 2007, πολλά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, ευρωπαϊκές και αμερικάνικες τράπεζες άρχισαν να σημειώνουν μεγάλες απώλειες χάριν των επενδύσεών τους σε δάνεια, τα οποία χαρακτηριζόταν ως χαμηλής πιστοληπτικής ικανότητας. Το ίδιο έτος, αξιοσημείωτη θεωρήθηκε η μεταστροφή της βαθμολόγησης των προϊόντων από τους οίκους αξιολόγησης, τα οποία ενώ είχαν βαθμολογηθεί στην κλίμακα των AAA, υποβαθμίστηκαν σε A+ (Σπαρτιώτης & Στουρνάρας, 2010).

Οι επιπτώσεις των υποβαθμίσεων άρχισαν να διαφαίνονται σε όλες τις χώρες δημιουργώντας σοβαρά προβλήματα ρευστότητας. Στο τέλος του καλοκαιριού του 2007, η BNP⁵ ολοκλήρωσε τον κύκλο των ρευστοποιήσεων των αμοιβαίων κεφαλαίων της, καθώς είχε επενδύσει σε στεγαστικά δάνεια των Η.Π.Α.. Η γαλλική τράπεζα δεν ήταν πλέον σε θέση να αξιολογήσει την αξία του ισολογισμού της, αναφορικά με το ενεργητικό της, το οποίο συμβάν παρατηρήθηκε και σε άλλες τράπεζες άλλων χωρών.

Το Σεπτέμβριο του 2007, οι τράπεζες Sachsen Landesbank και IKB Deutsche Industriebank AG, ανακοίνωσαν ότι παρατήρησαν ζημίες εξαιτίας της διακράτησης δομημένων προϊόντων. Την ίδια περίοδο, ο βρετανικός κολοσσός Northern Rock παρατηρώντας την κατάσταση που επικρατούσε επέβαλε αίτηση για έκτακτη χρηματοδότηση από την Τράπεζα της Αγγλίας. Ο πανικός ο οποίος προκλήθηκε από την εν λόγω ενέργεια ήταν τεράστιος, ενώ για πρώτη φορά η Northern Rock βίωσε τη μεγαλύτερη τραπεζική ουρά της. Οι πολίτες αποζητούσαν την ανάληψη των καταθέσεών τους από μία χώρα, η οποία φημίζονταν για την εγγύηση που παρέχει αναφορικά με τη διακράτηση χρηματικών αποθεμάτων. Σε αυτήν την κατάσταση

---

⁵ Banque Nationale de Paris.

επενέβη το Υπουργείο Οικονομικών της χώρας, ώστε να εγγυηθεί την ασφάλεια των καταθέσεων ενώ παράλληλα ο έλεγχος της τράπεζας πέρασε στο κράτος (Κολλίντζας & Ψαλιδόπουλος, 2009).

Το Μάρτιο του 2008, η Bear Stearns πωλήθηκε σε χαμηλή τιμή στην J.P. Morgan το οποίο σήμαινε ότι η παγκόσμια οικονομία έμπαινε στον κυκλώνα της κρίσης. Η επιδείνωση της κρίσης άκμασε το Σεπτέμβριο του ίδιου έτους, όπου η Lehman Brothers κήρυξε πτώχευση ενώ παράλληλα η Merrill Lynch εξαγοράστηκε εξ ολοκλήρου από την Τράπεζα της Αμερικής. Η πτωτική πορεία της Lehman Brothers έφερε καταστροφικές συνέπειες στον κλάδο, καθώς η εμπιστοσύνη που υπήρχε εξανεμίστηκε ενώ τα επιτόκια εκτοξεύθηκαν σε υψηλά επίπεδα. Ο Πρόεδρος των Η.Π.Α. George Bush, πρότεινε την ενίσχυση του χρηματοπιστωτικού συστήματος με την ενίσχυση της τραπεζικής ρευστότητας.

4.4 Η οικονομική κρίση του 2007 στην Ελλάδα

Η οικονομική κρίση στην ελληνική επικράτεια εκδηλώθηκε με τη μορφή στενότητας οικονομικών πόρων, λόγω της κρίσης η οποία είχε εκδηλωθεί στην παγκόσμια οικονομία. Η εμφάνιση της οικονομικής κρίσης είχε σα συνέπεια την αποκάλυψη ενός τεράστιου οικονομικού χρέους και μίας δυσμενούς οικονομικής κατάστασης η οποία επικρατούσε στο ελληνικό δημόσιο. Η οικονομία της χώρας κινδύνευε με εκτροχιασμό, αφού δεν ήταν σε θέση να διαχειριστεί το χρέος της. Σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα, η κρίση μεταδόθηκε στην Ευρωζώνη εφόσον τα κράτη-μέλη της αντιλήφθηκαν γρήγορα τη δύσκολη κατάσταση της Ελλάδας. Το γεγονός αυτό αποτέλεσε την αφορμή ώστε να αποκαλυφθούν όλες οι αδυναμίες του θεσμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία αντιμετώπιζε πολύ σοβαρά προβλήματα σε θέματα τόσο δημοσιονομικής όσο και νομισματικής πολιτικής.

Αν η Ελλάδα αποτέλεσε το πρώτο ευρωπαϊκό θύμα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, ωστόσο η οικονομία της δεν επηρεάστηκε από την αρχή. Η Ελλάδα αποτελούσε μία χώρα με κλειστή οικονομία παρά το γεγονός ότι ήταν μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό υποδήλωνε ότι οι τράπεζες δεν επηρεάστηκαν από την τάση δημιουργίας

ή διακράτησης δομημένων προϊόντων στο ενεργητικό τους και δεν είχαν προβεί σε δανεισμό από το εξωτερικό, ούτως ώστε να καλύψουν τις ανάγκες ρευστότητάς τους ή του εσωτερικού δανεισμού. Στον αντίποδα του τραπεζικού τομέα βρισκόταν ο δημόσιος τομέας, ο οποίος με τις εκάστοτε κυβερνήσεις είχε προχωρήσει σε δανεισμό από το εξωτερικό.

Ο εξωτερικός δανεισμός της χώρας πραγματοποιήθηκε για την κάλυψη του υπέρογκου χρέους. Το έλλειμμα το οποίο είχε δημιουργήσει ο ελληνικός δημόσιος τομέας, ήταν αποτέλεσμα των υψηλών δαπανών συγκριτικά με το χαμηλό επίπεδο εσόδων. Αυτή η ενέργεια είχε σα συνέπεια η Ελλάδα να στραφεί προς τους εταίρους της αναζητώντας έναν τρόπο για την κάλυψη του χρέους της και αυτό πραγματοποιήθηκε μέσω του δανεισμού. Αξίζει να αναφερθεί ότι οι δαπάνες της Ελλάδας, σχετικά με τα δάνεια που είχε εισπράξει η χώρα, αφορούσαν την αποπληρωμή του δανειζόμενου κεφαλαίου αλλά και των τόκων. Κάτι ανάλογο είχε σαν αποτέλεσμα τη διόγκωση του ελληνικού χρέους του δημόσιου τομέα αναγκάζοντας την Ελλάδα να προχωρήσει σε νέο δανεισμό.

Η Ελλάδα κλήθηκε να αντιμετωπίσει ένα σοβαρό πρόβλημα, το οποίο αφορούσε στην ύπαρξη υψηλού χρέους σε συνδυασμό με τη χαμηλή οικονομική ανταγωνιστικότητα. Η χώρα παρουσίαζε μία αδυναμία αναφορικά με την παραγωγή προϊόντων, τα οποία θα μπορούσαν να θεωρηθούν ανταγωνιστικά με όμοια προϊόντα με συνέπεια την περεταίρω αύξηση του εξωτερικού δανεισμού. Η χώρα συνέχισε το δανεισμό με υψηλά επιτόκια ενώ δεν είχε χρησιμοποιηθεί με σωστό τρόπο η πρόσβαση σε φθηνά κεφάλαια. Η τελευταία, αντί να χρησιμοποιηθεί για την ενίσχυση της ελληνικής ανταγωνιστικότητας, έθεσε ένα ακόμη λιθαράκι στην κάλυψη των δαπανών του δημοσίου (Βαγιανός, et al., 2010).

Με την αποκάλυψη της βαρύτητας του προβλήματος, οι οίκοι αξιολόγησης ξεκίνησαν νέα διαδικασία αξιολόγησης των ελληνικών χρεογράφων. Οι υποβαθμίσεις των αξιόγραφων της Ελλάδας διαδέχονταν η μία την άλλη, ενώ παράλληλα μείωναν την πιστοληπτική της ικανότητα. Αυτό είχε σαν άμεση συνέπεια τη στροφή της προσοχής των αγορών προς τη χώρα, μειώνοντας την εμπιστοσύνη των επενδυτών. Ενώ η αξιοπιστία της χώρας είχε περιοριστεί, αποκαλύφθηκαν τα παραποιημένα στατιστικά στοιχεία σχετικά με το επίπεδο του ελλείμματος του έτους 2009, κάτι το οποίο ενίσχυσε την αμφισβήτηση προς τη δυναμική της ελληνικής οικονομίας.

Το αρνητικό κλίμα το οποίο είχε δημιουργηθεί αναφορικά με την οικονομία της χώρας, οδήγησε στην υιοθέτηση μίας σειράς δυσβάσταχτων μεταρρυθμιστικών μέτρων, ούτως ώστε να τονωθεί η ελληνική ανάπτυξη και να περιοριστεί η φοροδιαφυγή. Καθώς η Ελλάδα μπορούσε πλέον να ανταπεξέλθει στα νέα μέτρα, θεωρήθηκε ότι θα μεταβαλλόταν το ευρωπαϊκό κλίμα έναντι της σε ευνοϊκότερο. Η οικονομική δυσπραγία της συνεχίζει να εντείνει τις αμφιβολίες όλων των δανειστών και των αγορών αναφορικά με το εάν η χώρα θα καταφέρει να ανταπεξέλθει στα μέτρα της σταθεροποίησης. Ο φόβος είναι ακόμη μεγαλύτερος καθώς αρκετοί οικονομολόγοι προβλέπουν την κατάρρευση του ενιαίου ευρωπαϊκού νομίσματος όπως και της νομισματικής ένωσης.

4.4 Ποια η διαφορά της σημερινής κρίσης από τις παρελθούσες;

Έχοντας παρουσιάσει τα αίτια της χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2007, καθίσταται σαφές ότι η οικονομία επηρεάστηκε με δύο διακριτούς τρόπους. Πρώτον, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα εκδήλωσαν την απροθυμία τους αναφορικά με τη χορήγηση δανείων και δεύτερον ο πλούτος των νοικοκυριών όπως και των επιχειρήσεων καταστράφηκε λόγω του σπασίματος κάθε «φούσκας» που είχε δημιουργηθεί (Κολλίντζας & Ψαλιδόπουλος, 2009). Ο εμπορικός κλάδος υπέστη ζημιές ενώ είχαν περιοριστεί οι εξαγωγές. Αυτά τα γεγονότα είχαν άμεσο αντίκτυπο στην κατανάλωση, η οποία σημείωσε χαμηλά ποσοστά ενώ παράλληλα παρατηρήθηκαν αξιοσημείωτες μεταβολές στα οικονομικά μεγέθη όπως ήταν αύξηση του δείκτη ανεργίας, η μείωση του ποσοστού της απασχόλησης ενώ το Α.Ε.Π. σε παγκόσμιο επίπεδο ακολούθησε εντυπωσιακή, καθοδική πορεία.

Καμία χώρα δεν αποδέχτηκε παθητικά τις πρωτοφανείς μεταβολές, οι οποίες διαμόρφωσαν το νέο σκηνικό. Οι χώρες αντέδρασαν στις προοπτικές της ύφεσης ενώ προχώρησαν σε μείωση των επιτοκίων με την παράλληλη εφαρμογή πολιτικών τόνωσης της ρευστότητας. Η ρευστότητα προέκυψε χάριν των εγγυήσεων οι οποίες είχαν δοθεί αλλά και λόγω της απομάκρυνσης των «τοξικών» δανείων από το ενεργητικό των τραπεζών. Ταυτόχρονα, εφαρμόστηκαν μέτρα δημοσιονομικής πολιτικής τα οποία στόχευσαν στην ωφέλεια των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων.

Η χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 διαφέρει από τις αντίστοιχες κρίσεις που σημειώθηκαν στη Λατινική Αμερική κατά τα τελευταία 50 χρόνια. Τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά εκείνων των οικονομικών κρίσεων ήταν ο υψηλός πληθωρισμός, η πιστωτική πολιτική και η απουσία της αξιοπιστίας απέναντι στις νομισματικές αρχές. Ένα επίσης σημαντικό στοιχείο υπήρξε και η εμπιστοσύνη στη νέα κυβέρνηση εφόσον συγκέντρωνε αξιόπιστα χαρακτηριστικά. Εάν ίσχυε αυτό, η οικονομία θα μπορούσε σε σύντομο χρονικό διάστημα και με μεγάλη ταχύτητα να επανέλθει στα προηγούμενα επίπεδα (Κολλίντζας & Ψαλιδόπουλος, 2009). Επίσης, αξίζει να τονισθεί ότι η κρίση του 2008 διαφέρει από τις αντίστοιχες που έπληξαν τη Ρωσία ή τη Νότια Ασία στη δεκαετία του 1990. Αυτές οι κρίσεις θεωρούνταν πλήρως διαχειρίσιμες και δε διακρίνονταν για το συστημικό χαρακτήρα τους ενώ ήταν τοπικές (Κολλίντζας & Ψαλιδόπουλος, 2009).

Το Κραχ του 1929 παρουσιάζει αρκετά κοινά στοιχεία με τη χρηματοπιστωτική κρίση του 2007. Οι διαφορές των κρίσεων είναι έντονες αλλά η μόχλευση, η εξέλιξη της οικονομίας και η πιστωτική επέκταση πριν την εκδήλωση της κρίσης είναι οι κοινοί παράγοντες και των δύο. Κατά τους Κολλίντζας & Ψαλιδόπουλος (2009), οι σημαντικότερες διαφορές των παγκόσμιων κρίσεων (1929 και 2007) είναι οι ακόλουθες:

- η μείωση του Α.Ε.Π. και του επιπέδου τιμών την περίοδο του 1929, ήταν εντονότερη και περισσότερο εμμονική. Η εξάλειψη του πλούτου των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων ήταν σε υψηλότερο επίπεδο ενώ η εξάπλωση της κρίσης ήταν εντονότερη. Ο λόγος αφορούσε στον αποπληθωρισμό αλλά και στην αύξηση του χρέους από τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις. Στην κρίση του 2007 η καταστροφή του πλούτου επικεντρωνόταν στον περιορισμό του χαρτοφυλακίου των επενδυτών
- οι δημοσιονομικές αλλά και οι νομισματικές πολιτικές οι οποίες είχαν εφαρμοστεί το 2008 ήταν αντίθετες από του 1929. Το 1929 οι πολιτικές ακολουθούσαν κυρίως την περιοριστική οδό ενώ το 2008 οι πολιτικές ήταν επεκτατικές
- η διάδοση της κρίσης το 1929, έλαβε χώρα με κάποια χρονική υστέρηση ενώ το πολιτικό και το οικονομικό κλίμα της εποχής έκαναν δύσκολη την ανάκαμψη των οικονομιών με το πέρας της ύφεσης. Από την άλλη πλευρά, το 2008 η

εξάπλωση της κρίσης ήταν ταχύτατη εξαιτίας της παγκοσμιοποίησης ενώ υπήρχαν ενδείξεις ότι η έξοδος από την κρίση είναι εφικτή μακροπρόθεσμα.

4.5 Ποια είναι η κατάσταση της Ελλάδας σήμερα;

Η οικονομική κρίση του 2007, η οποία πλήττει την κοινωνία και την οικονομία της χώρας, οδήγησε σε αδυναμία αναπαραγωγής του προτύπου το οποίο δημιουργήθηκε πριν 30 χρόνια. Οι απορρυθμίσεις προέρχονταν κυρίως από την εκτίναξη του εσωτερικού δανεισμού, τη διεύρυνση των οικονομικών και των κοινωνικών ανισοτήτων, τις ελλείψεις παραγωγικής δομής αλλά και τον εγκλωβισμό ενός μέρους της διακυβέρνησης σε πρακτικές με έντονα στοιχεία διαφθοράς ή πελατειακών σχέσεων. Όλα αυτά τα στοιχεία αποδεικνύουν την άρνηση από πλευράς της οικονομικής και της πολιτικής τάξης, να επεξεργαστούν το πρόγραμμα ανασυγκρότησης, με σημαντικότερη τη μεταρρύθμιση του φορολογικού συστήματος.

Οι κυβερνητικές δυνάμεις κατέληξαν στην υιοθέτηση των προσταγών της Τρόικα, οι οποίες αποτελούσαν εκδοχή περιθωριοποίησης για την ελληνική οικονομία από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η περιθωριοποίηση συνέβαινε σε κοινωνικό και σε οικονομικό επίπεδο, όπου το κύριο μέλημα αφορούσε στον τρόπο με τον οποίο θα συνδυαζόταν η παρούσα κατάσταση με το καθεστώς της ελεγχόμενης χρεοκοπίας. Αυτή η εξέλιξη απέδειξε την αδυναμία της ελληνικής κυβέρνησης να αυτονομηθεί για την επίτευξη της διαχείρισης μίας δύσκολης κατάστασης. Στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπάρχουν κάποιες χώρες οι οποίες δεν μπορούν να ανταποκριθούν στο «ενιαίο ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο». Ως εκ τούτου δεν μπορεί να αποφευχθεί το γεγονός της περιθωριοποίησης της Ελλάδας όπως επίσης και το πρόγραμμα αλληλεγγύης από πλευράς των θεσμών και του ΔΝΤ (Γαβρόγλου, 2009).

Η πραγματοποίηση της στρατηγικής ανασυγκρότησης για τη χώρα, απαιτεί τη δημιουργία νέας συμμαχίας, η οποία θα αποτελείται από κυβερνήσεις οι οποίες έχουν διαχειριστεί αντίστοιχες περιπτώσεις στο παρελθόν. Η αρνητική στάση απέναντι στα μνημόνια, αποτελεί την κατάσταση ρήξης με τον προσανατολισμό προς τη στρατηγική της Τρόικα, η οποία ίσως θα μπορούσε να επιφέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα. Η δημιουργία νέας συμμαχίας θα στοχεύει προς την υλοποίηση νέων κοινωνικών, παραγωγικών πρακτικών ενώ θα λάβει χώρα η ανασυγκρότηση του παραγωγικού τομέα,

των κοινωνικών υπηρεσιών, των δημοσίων επενδύσεων και των εξωτερικών συναλλαγών (Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, IOBE, 2002).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: ΚΡΙΣΗ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ

5.1 Εισαγωγή

Η κοινωνική ασφάλιση αποτελεί μία απάντηση προς το κοινωνικό ζήτημα ενώ η αναζωογόνηση της συνέβη σε δύσκολες χρονικές περιόδους με στοιχεία ακραίων καταστάσεων ή πολέμου. Εξαιτίας της δυσμενούς οικονομικής κατάστασης της χώρας, το ασφαλιστικό σύστημα για πρώτη φορά αντιμετωπίζεται σαν ένα μέρος της οικονομικής κρίσης και όχι σαν ένα μέσο εξόδου από την κρίση. Οι δαπάνες οι οποίες πραγματοποιούνταν και έδιναν στο κράτος έναν κοινωνικό χαρακτήρα ενοχοποιήθηκαν με αποτέλεσμα το δημοσιονομικό πρόβλημα της Ελλάδας να συναντήσει το ασφαλιστικό. Στο παρόν κεφάλαιο θα πραγματοποιηθεί μία παρουσίαση της κρίσης δημοσίου χρέους και της κοινωνικής ασφάλισης. Πιο συγκεκριμένα θα συζητηθούν οι διαρθρωτικές αλλαγές της κοινωνικής ασφάλισης όπως επίσης και τα μέτρα της άμεσης απόδοσης.

5.2 Οι διαρθρωτικές αλλαγές στην κοινωνική ασφάλιση

Εξαιτίας της οικονομικής κρίσης προωθούνται διαρθρωτικές αλλαγές και μεταρρυθμίσεις στο ασφαλιστικό στα πλαίσια εφαρμογής του «Μνημονίου της Οικονομικής και της Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής». Αν και το μνημόνιο δεν προσβλέπει στον περιορισμό των δημοσίων δαπανών, υπάρχει ένας απότερος στόχος ο οποίος σταδιακά εικάζεται ότι θα καταλήξει στον περιορισμό των κρατικών χρηματοδοτήσεων. Πιο συγκεκριμένα, οι αλλαγές οι οποίες συμβαίνουν στο

ασφαλιστικό αφορούν σε αλλαγές προσανατολισμένες προς το δημοσιονομικό τομέα ενώ διακρίνονται για το μακροπρόθεσμο χαρακτήρα τους (Στεργίου, 2015).

Είναι χρήσιμο να σημειωθεί ότι η αποκλειστική μέριμνα της κυβέρνησης για τον προϋπολογισμό είναι δυνατό να υπονομεύσει την κοινωνική πλευρά του θεσμού της ασφάλισης. Οι αλλαγές που συμβαίνουν έχουν σα στόχο να μην επιλύουν το ασφαλιστικό σύμφωνα με τις κοινωνικές προτεραιότητες και τις ανάγκες που αναδύονται στις περιόδους οικονομικής ύφεσης αλλά στη βάση της πολιτικής αντιμετώπισης του δημοσίου χρέους και των ελλειμμάτων. Η προσπάθεια της δημοσιονομικής προσαρμογής η οποία ορίζεται από το μνημόνιο, δε λαμβάνει υπόψη τις επιπτώσεις που υπάρχουν στο βιοτικό επίπεδο των ατόμων που πλήττονται κατά κύριο λόγο (Στεργίου, 2015).

Κάποιες από τις οργανωτικές αλλαγές που προτείνονται είναι:

1. η ενοποίηση κάθε οργανωτικής δομής του ασφαλιστικού συστήματος. Η σημαντικότερη αδυναμία του ελληνικού ασφαλιστικού συστήματος ήταν η πληθώρα ασφαλιστικών φορέων, η οποία δεν επέτρεπε την ανάπτυξη της αλληλεγγύης ενώ οδηγούσε σε ανισότητες οι οποίες ήταν αδικαιολόγητες αναφορικά με τις παροχές και τη χρηματοδότηση των φορέων. Η ενοποίηση των ασφαλιστικών φορέων είχε ξεκινήσει πριν την καθιέρωση των μνημονίων ενώ ήταν στο μεγαλύτερο μέρος της διοικητική και δεν την συνόδευαν οι ενιαίες αρχές ρυθμίσεων για τους ασφαλισμένους και τους συνταξιούχους (Ψηλός, 2010). Το ασφαλιστικό σύστημα της Ελλάδας ενώ το 2007 αριθμούσε συνολικά 120 ασφαλιστικούς οργανισμούς αλλά και 54 ταμεία αλληλεγγύης/αλληλοβοήθειας ενώ κατά το 2015 οι φορείς της κύριας ασφάλισης μειώθηκαν σε 6. Αξίζει να σημειωθεί ότι πραγματοποιήθηκε μία εκλογίκευση των δαπανών μέσω της ίδρυσης του ΕΟΠΥΥ ενώ όλα τα ασφαλιστικά ταμεία συγχωνεύθηκαν σε ένα κατά το 2017 το οποίο φέρει την ονομασία ΕΦΚΑ. Η ενοποίηση των ταμείων βρίσκεται σύμφωνη με το βασικό ορθολογικό αίτημα το οποίο ορίζει ότι έναντι των κινδύνων της ζωής πρέπει όλοι οι πολίτες να μεταχειρίζονται από το κράτος με τον ίδιο τρόπο
2. η ενίσχυση της σύνδεσης των εισφορών και των παροχών μέσω της ανταποδοτικότητας. Οι αλλαγές οι οποίες έλαβαν και λαμβάνουν χώρα στο ασφαλιστικό σύστημα της χώρας έχουν επιχειρήσει τη δημιουργία μίας

στενότερης σχέσης μεταξύ των παροχών και των εισφορών. Αυτό επιτεύχθηκε μέσω της παρέμβασης σε παραμέτρους που ανήκουν στο διανεμητικό σύστημα όπως είναι ο χρόνος ασφάλισης, τα όρια της συνταξιοδότησης αλλά και η μείωση των ποσοστών αναπλήρωσης ή μέσω της εισαγωγής νέων συστημάτων τα οποία δανείζονται στοιχεία από προκαθορισμένες εισφορών των κεφαλαιοποιητικών συστημάτων. Η ενίσχυση της ανταποδοτικότητας από το μνημόνιο έχει μία αίσθηση δημοσιονομικής σκοπιμότητας καθώς στοχεύει προς τη χρηματοδότηση αναλογικών συντάξεων μέσω των εισφορών των ασφαλισμένων και των εργοδοτών με την παράλληλη περιστολή του αναδιανεμητικού ρόλου που κατείχε το κράτος μέχρι στιγμής (Στεργίου, 2015). Η διαδικασία της ενίσχυσης της σύνδεσης των εισφορών που περιγράφηκε θα μπορούσε να επιτευχθεί μέσω

- a. της αύξησης του ορίου της συνταξιοδότησης ή του χρόνου ασφάλισης
- b. της νέας αρχιτεκτονικής δομής του συνταξιοδοτικού συστήματος (βασική ή αναλογική σύνταξη)
- c. η εισαγωγή ενός συστήματος νοητής κεφαλαιοποίησης σε όρους επικουρικής ασφάλισης.

5.3 Τα δημοσιονομικά μέτρα της άμεσης απόδοσης

Η καθιέρωση των Μνημονίων επέβαλε τον άμεσο περιορισμό των δημοσίων δαπανών που αφορούν στις συντάξεις, στα πλαίσια της περιστολής των ελλειμμάτων της κυβέρνησης. Στα μέτρα άμεσης απόδοσης που έχουν ληφθεί θα μπορούσαν να καταταγούν οι περικοπές όλων των συντάξεων αλλά και τους αντίστοιχους μηχανισμούς της αυτόματης εξισορρόπησης. Οι νομοθετικές αλλαγές που ορίζουν τα Μνημόνια πρεσβεύουν ένα δημοσιονομικό σκέλος (ή διαρθρωτικό) το οποίο έχει μακροπρόθεσμο χαρακτήρα και ένα δημοσιονομικό με μεσοπρόθεσμο χαρακτήρα (Στεργίου, 2015). Μεταξύ των προαναφερόμενων αλλαγών περιλαμβάνονται:

- η χάραξη του ανώτατου ορίου συμμετοχής των κρατικών πόρων. Η καθιέρωση του ορίου της χρηματοδότησης των κρατικών συντάξεων αποτέλεσε την αφετηρία στις επιλογές των αλλαγών της δημοσιονομικής προσαρμογής

σύμφωνα με τα Μνημόνια. Το κυριότερο μέλημα ήταν η σταθεροποίηση του κρατικού προϋπολογισμού έναντι της διόγκωσης του ασφαλιστικού προβλήματος της Ελλάδας. Σε συνέχεια αυτού, το ενδιαφέρον των ιθυνόντων είχε στραφεί προς την αποφυγή της απεριόριστης παρέμβασης του κράτους στην κάλυψη των ελλειμμάτων που έχουν δημιουργηθεί στα ασφαλιστικά ταμεία, γεγονός το οποίο θα έπληττε την ισορροπία του προϋπολογισμού του κράτους. Αυτή η ενέργεια μεταφέρει ένα σημαντικό μέρος του κινδύνου της μακροζωίας του συστήματος από τον προϋπολογισμό του κράτους προς τους ασφαλισμένους (Ρουπακιώτης, 2005)

- η αναπροσαρμογή των ελάχιστων παροχών σύμφωνα με τις δημοσιονομικές δυνατότητες. Η βασική σύνταξη των ασφαλισμένων δεν πρέπει να περιορίζεται σε ένα ποσό, ιδίως στην περίοδο της οικονομικής κρίσης. Με αυτόν τον τρόπο πλήττονται οι εργαζόμενοι οι οποίοι έχουν ασυνέχεια στο ιστορικό ασφάλισής τους ή παρουσιάζουν μία μικρή συσσώρευση πλούτου. Παρόλα αυτά σύμφωνα με τα Μνημόνια η βασική σύνταξη θα προσδιορίζεται στη βάση των οικονομικών δυνατοτήτων της χώρας και όχι στη βάση των αναγκών των συνταξιούχων (Στεργίου, 2015)
- η περικοπή των συντάξεων και η στρέβλωση της ασφάλισης ή της ανταπόδοσης. Μέχρι πρότινος οι μεταρρυθμίσεις που συνέβαιναν αφορούσαν στους μελλοντικούς συνταξιούχους και όχι στα άτομα τα οποία λάμβαναν συντάξεις. Σύμφωνα με τις υποχρεώσεις των Μνημονίων, για να μειωθεί το έλλειμμα του δημοσιονομικού τομέα έπρεπε να πραγματοποιηθούν περικοπές στις συντάξεις, τόσο στις κύριες όσο και στις επικουρικές (Προβόπουλος, 2007). Οι περικοπές των συντάξεων είναι οριζόντιες υπό την έννοια ότι αφορούν στο ίδιο επίπεδο όλους τους ασφαλιστικούς φορείς ενώ παράλληλα είναι και ισοπεδωτικές καθώς δε λήφθηκαν υπόψη τα κοινωνικά ή τα εισοδηματικά κριτήρια των συνταξιούχων. Επιπλέον, αξίζει να τονισθεί ότι οι μειώσεις των συντάξεων δεν έχουν οριστεί ως προσωρινές ενώ από την άλλη πλευρά θεωρείται ότι οι μειώσεις είναι αιτιολογημένες με συνοπτικό τρόπο
- οι μηχανισμοί της αυτόματης εξισορρόπησης των κύριων και των επικουρικών συντάξεων. Σύμφωνα με αυτήν την παραδοχή εάν τα περιουσιακά στοιχεία ή τα έσοδα των ασφαλιστικών ταμείων είναι χαμηλότερα των υποχρεώσεών τους, τότε οι παροχές (οι οποίες χορηγούνται ήδη ή θα χορηγηθούν)

αναπροσαρμόζονται κατά τρόπο αυτόματο, μέχρι την αποκατάσταση της ισορροπίας του ασφαλιστικού ταμείου. Με την έλευση και την καθιέρωση των Μνημονίων, στο ελληνικό ασφαλιστικό σύστημα εισήχθει μία σειρά δημογραφικών και οικονομικών παραγόντων αναπροσαρμογής οι οποίοι προσβλέπουν στη σταθερότητα του συστήματος αλλά και την αποφυγή επιβάρυνσης του προϋπολογισμού (Anderson, 2005). Η προσαρμογή των χορηγούμενων παροχών είναι ικανή να μεταφέρει το πρόβλημα της βιωσιμότητας προς τους ασφαλισμένους με έναν αυτοματοποιημένο τρόπο. Τα ελλείμματα αντιμετωπίζονται μέσω της χειροτέρευσης των ορίων πρόσβασης ενώ οι αρχές του ασφαλιστικού συστήματος (η αλληλεγγύη και η ασφάλιση) υπονομεύονται (OECD, 2009).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο: Η ΕΙΣΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ

6.1 Εισαγωγή

Το κοινωνικοασφαλιστικό σύστημα επηρεάζεται σημαντικά από τις διεθνείς εξελίξεις ενώ σημαντικός παράγοντας επιρροής του είναι η δημιουργία ελλειμμάτων στα ασφαλιστικά ταμεία. Το σημαντικό πρόβλημα με το οποίο έρχεται αντιμέτωπο το κοινωνικοασφαλιστικό σύστημα είναι η εισφοροδιαφυγή, η οποία χωρίς αμφιβολία κλονίζει τη βιωσιμότητά του. Στα πλαίσια συγγραφής του παρόντος κεφαλαίου θα πραγματοποιηθεί μία αναφορά στην έννοια της εισφοροδιαφυγής και στα αίτιά της. Επίσης, αξίζει να σημειωθεί ότι θα παρουσιαστεί η τρέχουσα κατάσταση της εισφοροδιαφυγής στην Ελλάδα όπως επίσης και οι προτάσεις για την πάταξη αυτής.

6.2 Η έννοια της εισφοροδιαφυγής

Η εισφοροδιαφυγή αφορά σε μία έννοια η οποία αναφέρεται στη μη εμπρόθεσμη, σε σχέση με την ισχύουσα παροχή εργασίας ή άσκηση κάποιας δραστηριότητας, καταβολή των νόμιμων εισφορών προς τα ασφαλιστικά ταμεία τα οποία ασφαλίζουν είτε τους μισθωτούς είτε τους αυτό-απασχολούμενους (Στεργίου, 2014) ; (Μπούρλος, 2010). Σε όρους των ταμείων των αυτοαπασχολούμενων, η έννοια της εισφοροδιαφυγής συνδέεται με τη μη καταβολή των ασφαλιστικών εισφορών των ήδη ασφαλισμένων τους οποίους αναγνωρίζει το σύστημα αλλά και ο ασφαλιστικός φορέας. Είναι χρήσιμο να σημειωθεί ότι περί το 98% των ατόμων που ασκούν δραστηριότητα, οι οποίοι υπάγονται σε αντίστοιχη ασφάλιση, έχουν απογραφεί σαν ασφαλισμένοι (Μπούρλος, 2010).

Στην περίπτωση του Ι.Κ.Α. η εισφοροδιαφυγή λαμβάνει διαφορετικές διαστάσεις καθώς δεν αφορά αποκλειστικά στη μη καταβολή των εισφορών των ήδη ασφαλισμένων αλλά και:

- στην απόκρυψη του συνόλου της επιχείρησης από το online σύστημα του φορέα

- στην εκούσια απόκρυψη κάποιων εργαζομένων από το ασφαλιστικό σύστημα το οποίο αναφέρεται ως αδήλωτη εργασία
- στη μη ασφάλιση ενός μέρους των εργαζομένων για όλο το διάστημα στο οποίο παρέχουν εργασία στην πραγματικότητα
- στη μη ασφάλιση των εργαζομένων για το σύνολο των αποδοχών τις οποίες στην πραγματικότητα εισπράττουν
- την ασφάλιση των εργαζομένων για τις αποδοχές που εισπράττουν, οι οποίες όμως στην πραγματικότητα είναι χαμηλότερες των νόμιμων αποδοχών
- την ασφάλιση των εργαζομένων με ειδικότητα διαφορετικής της εργασίας του προς αποφυγήν επιπρόσθετων εισφορών
- την ασφάλιση των εργαζομένων σε ένα φορέα ο οποίος έχει χαμηλότερο κόστος σε όρους ασφαλιστικών εισφορών.

Η αδήλωτη ή η μη γνωστοποιημένη εργασία, εντάσσεται στην ευρύτερη έννοια της εισφοροδιαφυγής ενώ παράλληλα αποτελεί ένα πολύ σημαντικό κεφάλαιό της. Το φαινόμενο της αδήλωτης εργασίας λαμβάνει σημαντικότερες διαστάσεις στην περίπτωση των οικονομικών μεταναστών ή στα νέα άτομα ηλικίας από 18 έως 25 ετών, οι οποίοι απασχολούνται συγκεντρώνοντας τα χαρακτηριστικά του «φθηνού» εργατικού δυναμικού. Στην περίπτωση των νέων, της ηλικιακής ομάδας που προαναφέρθηκε, πολλές φορές παρατηρείται η περιστασιακή απασχόληση ενώ κάποιες επιχειρήσεις τους αντιμετωπίζουν σαν τη «χρυσή λύση», εφόσον κανένα δεν τον ενδιαφέρει η ένταξη στο κοινωνικοασφαλιστικό σύστημα (Μπούρλος, 2010).

Ο αριθμός των ανασφάλιστων οικονομικών μεταναστών παραμένει άγνωστος ενώ επίσης άγνωστος είναι και ο συνολικός αριθμός των εργαζομένων αλλοδαπών στη χώρα. Ωστόσο, είναι χρήσιμο να σημειωθεί ότι στην ασφάλιση του Ι.Κ.Α. υπάγεται ένας αριθμός ίσος με 240,000 ατόμων ενώ στην ασφάλιση του Ο.Γ.Α. ο αντίστοιχος αριθμός ήταν 30,000. Δεδομένων αυτών των στοιχείων γίνεται αντιληπτό ότι ένα αρκετά μεγάλο ποσοστόν αλλοδαπών εργάζεται στη χώρα υπό το καθεστώς της αδήλωτης εργασίας (Ρουπακιώτης, 2005).

6.3 Τα αίτια της εισφοροδιαφυγής

Σύμφωνα με έρευνες οι οποίες έχουν διενεργηθεί στην Ελλάδα, αρκετοί είναι οι λόγοι για τους οποίους η χώρα βρίσκεται υψηλά στα ποσοστά της εισφοροδιαφυγής. Σύμφωνα με τον Μπούρλο (2010) τα βασικότερα αίτια της εισφοροδιαφυγής είναι:

- η ανυπαρξία κοινωνικοασφαλιστικής συνείδησης. Η μη ύπαρξη ασφαλιστικής συνείδησης αποτελεί ένα στοιχείο ενοχοποίησης μεγάλου μέρους της εισφοροδιαφυγής ενώ αφορά τόσο τους εργαζομένους όσο και τους εργοδότες. Η καλλιέργεια αυτής της συνείδησης προέρχεται από τη νοοτροπία των πολιτών ενώ σε ένα βαθμό πηγάζει από το σύστημα. Είναι χρήσιμο να ενημερώνεται το κοινό και να λειτουργεί ένα πλαίσιο υποστήριξης αναφορικά με τη δημιουργία αλλά και την εμπέδωση της ασφαλιστικής συνείδησης η οποία θα οδηγήσει σε ανταπόκριση προς τις υποχρεώσεις των εργαζομένων ή των εργοδοτών αναφορικά με το κοινωνικοασφαλιστικό σύστημα
- η οικονομική δυσπραγία των εργοδοτών. Υπάρχουν αρκετές περιπτώσεις κατά τις οποίες η αδυναμία αποπληρωμής των κοινωνικοασφαλιστικών υποχρεώσεων, αφορούν στην οικονομική δυσπραγία του εργοδότη. Αυτή η κατάσταση ενισχύεται σε περιόδους όπως είναι η οικονομική κρίση που βιώνει η Ελλάδα. Μέσω της μη πληρωμής των ασφαλιστικών εισφορών, εξοικονομούνται χρηματικοί πόροι οι οποίοι μπορούν τελικά να δαπανηθούν σε περισσότερο πιεστικές υποχρεώσεις. Είναι γνωστή σε όλους η ύπαρξη μικρών ή μικρομεσαίων επιχειρήσεων, οι οποίες εάν ασφάλιζαν το προσωπικό τους κανονικά, θα ήταν αδύνατο να διατηρήσουν την υγιή λειτουργία τους. Από την άλλη πλευρά, υπάρχει ένας αριθμός επιχειρήσεων ή αυτοαπασχολούμενων, οι οποίοι δηλώνουν την αδυναμία πληρωμής των εισφορών εξαιτίας άλλων αναγκών, οπότε θεωρούν ότι η καταβολή των κοινωνικοασφαλιστικών εισφορών αποτελεί τελευταία προτεραιότητά τους. Με αυτόν τον τρόπο εντάσσονται στις ελαστικές υποχρεώσεις σχετικά με το χρονικό διάστημα εκπλήρωσης των δαπανών τους
- το μεγάλο ύψος των κοινωνικοασφαλιστικών εισφορών. Η παράλογη αύξηση των ασφαλιστικών εισφορών αποτέλεσε ανά καιρούς κεντρικό πρόβλημα για την ύπαρξη των προβλημάτων του ασφαλιστικού συστήματος. Οι ασφαλιστικές εισφορές του ΙΚΑ έχουν αυξηθεί λόγω της παράλληλης συνύπαρξης των

εισφορών και άλλων ασφαλιστικών φορέων, καταλήγοντας σε σημαντική επιβάρυνση, τόσο για τους εργοδότες όσο και για τους εργαζόμενους. Σημαντική είναι η αναφορά στο γεγονός ότι αρκετοί εργοδότες διαμαρτύρονται για το γεγονός ότι οι απασχολούμενοι στα οικοδομικά έργα, απαιτούν ένα ποσοστό ασφάλισης το οποίο αγγίζει το 85% του συνόλου των αποδοχών των ασφαλισμένων

- η περιορισμένη εφαρμογή της αναλογικής ανταποδοτικότητας των συντάξεων σε συνάρτηση με τα κατώτατα όρια (ΕΚΑΣ). Ο υπολογισμός της σύνταξης των Ελλήνων πολιτών, συνδυασμένη με το θεσμό του ΕΚΑΣ και των κατώτατων ορίων αποτελούν ένα πολύ ισχυρό κίνητρο για τη μη ασφάλιση των ανθρώπων. Ο τρόπος με τον οποίο λειτουργεί το ΕΚΑΣ ή το κατώτατο όριο δε λειτουργεί σαν κίνητρο για την επιπλέον ασφάλιση του ασφαλισμένου, ιδίως στις περιπτώσεις όπου ο ασφαλισμένος ανήκει στις προνομιούχες κατηγορίες. Στις τελευταίες κατηγορίες υπάρχει υψηλό ποσοστό εισφοροδιαφυγής εφόσον τόσο ο εργαζόμενος όσο και ο εργοδότης, αντιμετωπίζουν το κοινό συμφέρον της αποφυγής εμφάνισης της απασχόλησης και της επακόλουθης καταβολής των εισφορών. Επίσης, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία δεν υπάρχει κανένα κίνητρο στην περίπτωση της παράλληλης ασφάλισης καθώς δεν υπάρχει κανενός είδους συνταξιοδοτικής ωφέλειας. Αξίζει να σημειωθεί ότι η παράλληλη ασφάλιση μπορεί να ληφθεί υπόψη μόνο στην περίπτωση κατά την οποία το επιλέγει ο ασφαλισμένος
- ο πολύπλοκος χαρακτήρας της νομοθεσίας. Η πολυνομοθεσία η οποία ανθεί στην Ελλάδα, σε κάποιες περιπτώσεις καταλήγει είτε σε λανθασμένη υπαγωγή του ασφαλισμένου παρά τη θέληση του εργοδότη είτε σε εισφοροδιαφυγή
- η έλλειψη της νομοθετικής κάλυψης των άτυπων μορφών απασχόλησης. Η εξέλιξη των επιχειρήσεων αποτελεί ένα λόγο για την εμφάνιση μορφών εργασίας με ευκαιριακό χαρακτήρα όπου απαιτείται μία ειδική νομοθετική πρόβλεψη
- το ύψος της γραφειοκρατίας σε περιπτώσεις ένταξης στο σύστημα. Στις περιπτώσεις της προσωρινής απασχόλησης ο εργοδότης υποχρεώνεται να οδηγηθεί στην εισφοροδιαφυγή επειδή το σύστημα της απένταξης και της ένταξης στην ασφάλιση περιέχει γραφειοκρατία σε αποτρεπτικό επίπεδο
- ο τρόπος οργάνωσης της αγοράς όπου αρκετές επιχειρήσεις δεν έχουν πλήρη λογιστική κάλυψη

- το επίπεδο των ασφαλιστικών υπηρεσιών και η οργάνωσή τους. Ο κακός και ανεπαρκής τρόπος οργάνωσης των ασφαλιστικών ταμείων όπως και η απουσία εξοπλισμού (χρήση σύγχρονης τεχνολογίας και πληροφοριακών συστημάτων) συχνά ευνοεί την εισφοροδιαφυγή
- η αναγκαιότητα αντιπαράθεσης με τους ανταγωνιστές. Η χαμηλή τιμή ενός προϊόντος ή μίας υπηρεσίας από κάποιον ανταγωνιστή της επιχείρησης, απαιτεί χαμηλό κόστος. Όταν μία επιχείρηση διαπιστώσει ότι κάποιος ανταγωνιστής αυξάνει την κερδοφορία του εξαιτίας της εισφοροδιαφυγής ή της αξιοποίησης των ευνοϊκών ρυθμίσεων του ασφαλιστικού συστήματος, την προβληματίζει εάν αξίζει να μιμηθεί τον ανταγωνιστή ώστε να τον αντιμετωπίσει
- η παραοικονομία. Η ανάπτυξη και η διαίωσιση του θεσμού της παραοικονομίας, αναμφίβολα συσχετίζεται με την περίπτωση της εισφοροδιαφυγής
- οι ευνοϊκές ρυθμίσεις
- η απουσία συνείδησης συνεργασίας και συντονισμού των ασφαλιστικών φορέων με τη Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία, την Επιθεώρηση Εργασίας ή τα εκάστοτε επαγγελματικά επιμελητήρια
- η απουσία της μηχανογράφησης του συστήματος των ασφαλιστικών φορέων
- η έλλειψη βούλησης για την αντιμετώπιση του φαινομένου της εισφοροδιαφυγής, η οποία εκδηλώνεται μέσω της μη λήψης μέτρων υπέρ της εισφοροδιαφυγής ή μέσω του διαφορετικού τρόπου αξιολόγησης του προστατευόμενου αγαθού.

6.4 Η σημερινή κατάσταση της εισφοροδιαφυγής

Οι παρεμβάσεις οι οποίες συνέβησαν κατά τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα αποσκοπούσαν στην αντιμετώπιση των πτυχών του φαινομένου της εισφοροδιαφυγής. Το εν λόγω φαινόμενο θεωρείται ότι θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί μέσω της σωστής λειτουργίας και της ορθής οργάνωσης της διοικητικής οργάνωσης των ασφαλιστικών φορέων. Το άμεσο αποτέλεσμα της παραπάνω διάστασης ήταν η πραγματοποίηση νομοθετικών ρυθμίσεων οι οποίες καταλήγουν σε επιβολή διοικητικών προστίμων με

χαρακτήρα εισφοροεισπρακτικό χωρίς όμως να θίγουν ή να περιορίζουν το φαινόμενο της εισφοροδιαφυγής.

Πιο συγκεκριμένα, για την περίπτωση του ΙΚΑ, η εφαρμογή ενός Ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος (ΟΠΣ) δημιούργησε υψηλές προσδοκίες καθώς θεωρούνται ότι η μηχανογράφηση θα έλυνε αυτόματα το πρόβλημα. Η πρακτική εφαρμογή του αντί να επιβεβαιώσει τις προσδοκίες τις διέψευσε με κατηγορηματικό τρόπο. Η μηχανογράφηση του ηλεκτρονικού συστήματος του ΙΚΑ αποτελούσε αναγκαιότητα ενώ μακροπρόθεσμα συνδέθηκε με την εκτόξευση του ποσοστού της εισφοροδιαφυγής. Ο λόγος αφορούσε στο γεγονός ότι οι δυνατότητες του ΟΠΣ δεν αξιοποιήθηκαν στο έπακρο ενώ η υιοθέτησή του συναρτάται με μία παράπλευρη υποστήριξη η οποία έχει προσαρμοστεί στις ανάγκες που δημιουργήθηκαν. Ταυτόχρονα, η μείωση του προσωπικού στα τμήματα εσόδων των ασφαλιστικών φορέων οδήγησε στην υποβάθμιση της διαδικασίας των ελέγχων, η οποία ταυτίζεται με τη λειτουργία τους (Ζαφείρη-Καμπίτση, 2011).

Χαρακτηριστικό δείγμα της κατάστασης της εισφοροδιαφυγής στην Ελλάδα είναι ότι στα υποκαταστήματα, η διενέργεια του ελέγχου αποτελεί το αποτέλεσμα της πίεσης του εργοδότη ενώ στις περιπτώσεις των αυτοαπασχολούμενων, η πίεση προέρχεται από τον ασφαλισμένο ο οποίος μόνος του προστρέχει στις εκάστοτε υπηρεσίες. Τα στατιστικά στοιχεία αποδεικνύουν ότι σε ένα τυπικό ασφαλιστικό υποκατάστημα στο οποίο υπάγεται ένας αριθμός επιχειρήσεων ίσος με τις 10,000 οι τυπικοί έλεγχοι εντός ενός ημερολογιακού έτους δεν ξεπερνούν τους 1,000 ενώ οι ουσιαστικοί έλεγχοι αγγίζουν τους 300. Ένα άμεσο επακόλουθο έγκειται στο γεγονός ότι υπάρχει μία στοιχειώδης αδυναμία να ανταποκριθούν (οι επιχειρήσεις ή οι αυτοαπασχολούμενοι) στις ελεγκτικές υποχρεώσεις του ασφαλιστικού φορέα οδηγώντας σε καθυστέρηση καταλογισμού, καταβολής και είσπραξης των οφειλόμενων εισφορών. Το φαινόμενο αυτό έχει ενταθεί το τελευταίο διάστημα καθώς οι έλεγχοι της Ειδικής Υπηρεσίας του ΙΚΑ αποδεικνύουν ότι η 1 στις 10 επιχειρήσεις, οι οποίες απασχολούν ανθρώπινο δυναμικό, δεν έχουν απογραφεί στο ΙΚΑ, το οποίο σημαίνει ότι το ασφαλιστικό σύστημα δεν μπορεί να τις αναγνωρίσει. Επίσης, οι 2 ή 3 στους 10 εργαζόμενους δεν είναι ασφαλισμένοι (Μπούρλος, 2010).

Πολύ σημαντικά είναι τα προβλήματα τα οποία υπάρχουν ακόμη και σε επίπεδο βεβαιωμένων οφειλών. Υπάρχουν περιπτώσεις όπου οι οφειλές πρέπει να

καταβάλλονται στα ταμεία του ΙΚΑ ή στις αρμόδιες υπηρεσίες κάθε ασφαλιστικού φορέα ή ακόμη και από τα ταμεία της Δημόσιας Οικονομικής Υπηρεσίας. Οι υπηρεσίες ταμείων του ΙΚΑ λειτουργούν κανονικά ενώ υπάρχουν αρκετά σημεία στα οποία απαιτείται βελτίωση ή επιτάχυνση των εισπρακτικών διαδικασιών. Παρόλα αυτά η είσπραξη των οφειλών μέσω της Δημόσιας Οικονομικής Υπηρεσίας δεν τελεσφορεί και ως εκ τούτου ένας σημαντικός αριθμός ασφαλιστικών φορέων δεν είναι σε θέση να ακολουθήσει τις διαδικασίες της αναγκαστικής εκτέλεσης των εντολών. Μία μελέτη του Οργανισμού Οικονομικής Ανάπτυξης και Συνεργασίας (ΟΟΣΑ) φαίνεται να υποδεικνύει ότι η είσπραξη των βεβαιωμένων οφειλών πρέπει να ακολουθεί τις προσταγές του αντίστοιχου συστήματος το οποίο λειτουργεί ήδη στο Ηνωμένο Βασίλειο και στην Ιρλανδία. Από την άλλη πλευρά στο Βέλγιο και στην Ισπανία, η ανάθεση είσπραξης των ασφαλιστικών εισφορών συμβαίνει από έναν κοινό φορέα (OECD, 2009).

Σε αυτό το σημείο κρίνεται απαραίτητη η αναφορά στο σύστημα της ρύθμισης των οφειλόμενων ασφαλιστικών εισφορών. Σύμφωνα με τους όποιες εξαγγελίες έχουν συμβεί αναφορικά με την ευνοϊκή μεταχείριση των βεβαιωμένων οφειλών, δεν έχουν βοηθήσει στη μακροπρόθεσμη είσπραξή τους. Αξίζει να σημειωθεί ότι υπάρχουν χρονικά διαστήματα στα οποία οι οικονομικές συγκυρίες επιβάλλουν μία περισσότερο επιεική αντιμετώπιση των οφειλετών του ασφαλιστικού συστήματος. Το πρόβλημα με αυτό το ενδεχόμενο δημιουργείται όταν το συγκεκριμένο καθεστώς αντιμετωπίζεται από τους υπόχρεους ως αναμενόμενο. Σε εκείνη την περίπτωση δημιουργείται ένα κίνητρο για τη μη καταβολή των εισφορών καθώς πάντοτε θα υπάρχει η δυνατότητα της ένταξης των οφειλετών σε μία ευνοϊκή ρύθμιση. Ως εκ τούτου δείχνοντας καλή πρόθεση καταβάλουν μία μικρή προκαταβολή, η οποία δίνει τη δυνατότητα να χορηγείται η ασφαλιστική ενημερότητα (Μπούρλος, 2010).

Ολοκληρώνοντας, σύμφωνα με στοιχεία του Κέντρου Είσπραξης Ασφαλιστικών Εισφορών (ΚΕΑΟ), οι βεβαιωμένες οφειλές προς τα ασφαλιστικά ταμεία για το 2016 ανέρχονταν σε 15,3 δισεκατομμύρια Ευρώ ενώ προέρχονται από 272,400 οφειλέτες. Για την είσπραξη αυτών η κυβέρνηση σχεδίαζε ένα ηλεκτρονικό εργαλείο το οποίο θα έδινε τη δυνατότητα της στοχοθέτησης των οφειλετών και της καλύτερης διαχείρισής τους (Αντωνόπουλος, 2016). Με την καθιέρωση ενός ειδικού λογισμικού συστήματος εικάζεται ότι θα συνδυαστούν 5 κριτήρια (Αντωνόπουλος, 2016):

- το ύψος αλλά και η παλαιότητα της οφειλής
- η νομική μορφή, η συνέπεια της καταβολής των τρεχουσών εισφορών, η δραστηριότητα και οι ήδη καταβληθείσες οφειλές έναντι του συνολικού ποσού
- η ηλικία των υπεύθυνων
- η ύπαρξη μίας ενεργής ρύθμισης αλλά και το ποσοστό εκείνων των ρυθμίσεων οι οποίες έχουν χαθεί
- η παλαιότητα των μέτρων.

Στόχος του νέου λογισμικού είναι η βαθμολόγηση των οφειλετών ώστε να εντοπιστούν εκείνοι οι οποίοι είναι κακοπληρωτές, αδιαφορώντας για το ύψος της οφειλής τους ενώ έχουν γνώση αυτής (Αντωνόπουλος, 2016).

6.5 Προτάσεις πάταξης της εισφοροδιαφυγής

Κάποιες από τις προτάσεις για την πάταξη του φαινομένου της εισφοροδιαφυγής σύμφωνα με τον Μπούρλο (2010) είναι:

- η αναδιάρθρωση των τμημάτων των ασφαλιστικών ταμείων μέσω της ενίσχυσής τους με νέο υπαλληλικό προσωπικό
- ο εκ νέου σχεδιασμός του τρόπου με τον οποίο ελέγχονται οι επιχειρήσεις σύμφωνα με την κατηγορία στην οποία υπάγονται
  - η μηνιαία παρακολούθηση των επιχειρήσεων ή των ελεύθερων επαγγελματιών για την καταβολή των ασφαλιστικών εισφορών
  - ο τακτικός έλεγχος (ανά διετία) τόσο των επιχειρήσεων όσο και των ελεύθερων επαγγελματιών
- η ενίσχυση του ανθρωπίνου δυναμικού με υπαλλήλους οι οποίοι είναι αρμόδιοι για τη διενέργεια ειδικών ελέγχων οικονομικού χαρακτήρα
- η κάλυψη νέων και μη τυπικών ή ευέλικτων και προσωρινών μορφών απασχόλησης
- η απλούστευση της κείμενης νομοθεσίας

- η υιοθέτηση ενός συστήματος ανταλλαγής πληροφοριών για τη διενέργεια διασταυρώσεων μεταξύ φορέων όπως είναι η Δημόσιο Οικονομική Υπηρεσία, ο ΟΑΕΔ ή η Επιθεώρηση Εργασία
- ο εκ νέου σχεδιασμός του συστήματος του υπολογισμού των εισφορών για τα οικοδομικά έργα ιδιωτικού χαρακτήρα
- η οργάνωση μίας επιτροπής αρμόδιας για την αναγκαστική είσπραξη των ασφαλιστικών εισφορών
- ο εκ νέου σχεδιασμός του υπάρχοντος συστήματος ρύθμισης των ασφαλιστικών εισφορών που οφείλονται
- η αναδιαμόρφωση του σχετικού άρθρου του κώδικα περί πτώχευση ούτως ώστε να εξασφαλίζεται η είσπραξη των ασφαλιστικών εισφορών
- η τροποποίηση της ισχύουσας διάταξης αναφορικά με την παραγραφή των οφειλών του δημόσιου τομέα προς το ΙΚΑ
- η εναρμόνιση των διατάξεων μεταξύ της ασφαλιστικής και της εργατικής νομοθεσίας
- η επανεξέταση της υπαγωγής στην ασφάλιση μόνο ενός ασφαλιστικού φορέα όταν ενυπάρχει η παράλληλη εργασία
- η επανεξέταση του τρόπου καταλογισμού των συντάξεων χωρίς να επηρεάζεται το ύψος τους μέσω:
  - της αξιοποίησης του χρόνου παράλληλης ασφάλισης
  - της ενίσχυσης του αναλογικού ανταποδοτικού συστήματος
  - της αξιοποίησης του χρόνου ασφάλισης εκείνων των συνταξιούχων οι οποίοι εργάζονται και ασφαλιζονται
- η επανεξέταση της ταυτόχρονης ύπαρξης των εισφορών του ΟΕΚ, της εργατικής εστίας και του ΟΑΕΔ από το ΙΚΑ, όπου καταλήγει σε ένα υψηλό ασφαλιστικό κόστος
- η συνεργασία των επικουρικών ταμείων με το ΙΚΑ για την υποβοήθηση των ελέγχων
- η ολοκλήρωση της διαδικασίας χορήγησης ΑΜΚΑ και η αξιοποίηση του υπάρχοντος συστήματος
- η ενημέρωση των ασφαλισμένων για την υψηλή σημασία της ασφάλισης η οποία θα οδηγήσει στην πάταξη της εισφοροδιαφυγής
- η ενίσχυση της ασφαλιστικής συνείδησης από τις μικρές ηλικίες

- η επανεξέταση του ζητήματος της ποινικής διάστασης που λαμβάνει η εισφοροδιαφυγή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο: ΤΟ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΧΩΡΩΝ

7.1 Εισαγωγή

Στις σύγχρονες κοινωνίες έχει αναπτυχθεί ο θεσμός της κοινωνικής ασφάλισης, ο οποίος αποσκοπεί στην κάλυψη των πολιτών από τους σύγχρονους κινδύνους οι οποίοι εκφυμονούν. Μία σημαντική πηγή αβεβαιότητας για τους πολίτες είναι η αποχώρησή τους από την εργασία, εξαιτίας κάποιου ατυχήματος ή γήρατος και οι συνέπειες που ακολουθούν αυτά τα γεγονότα. Είναι χρήσιμο να σημειωθεί ότι οι πολίτες καλούνται να τα αντιμετωπίσουν ενώ ένα σωστά οργανωμένο ασφαλιστικό σύστημα μπορεί να τους εξασφαλίσει μία μορφή βεβαιότητας. Σε μία προσπάθεια να συμβεί αυτό κάθε ασφαλιστικό σύστημα πρέπει να πληροί μία σειρά προϋποθέσεων αναφορικά με την ορθή δομή και οργάνωσή του. Κάποιες από αυτές τις προϋποθέσεις είναι (Οικονόμου, 2004):

- η ανταπόκριση η οποία αφορά στην ικανότητα του ασφαλιστικού συστήματος να αποκρίνεται στις ανάγκες των ασφαλισμένων του και στο ποιες πρέπει να είναι εκείνες οι ενέργειες οι οποίες θα αντιμετωπίσουν τις μελλοντικές προκλήσεις
- η προσπελασιμότητα η οποία αναφέρεται στις κατηγορίες ασφαλισμένων ατόμων τα οποία προστατεύονται. Το πρόβλημα των ανασφάλιστων ατόμων καθώς και εκείνων των ατόμων τα οποία καλύπτονται μερικώς από το ασφαλιστικό σύστημα, δημιουργούν την ανάγκη να σχεδιαστεί σε μία μακροχρόνια βάση
- η βιωσιμότητα η οποία αφορά στην ορθολογική αξιοποίηση όλων των πόρων οι οποίοι εισπράττονται κατά την εισπρακτική περίοδο, ούτως ώστε να μπορεί να μπορέσει το σύστημα να αποδώσει στις μελλοντικές του υποχρεώσεις.

7.2 Το ασφαλιστικό σύστημα στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Η Ευρωπαϊκή Ένωση δίνει ιδιαίτερη προτεραιότητα στην προστασία των πολιτών με αποτέλεσμα να δαπανά υψηλά ποσά στην ασφάλειά τους. Λειτουργώντας ως μία κοινωνική κυρίως ένωση, έχει αναπτύξει 3 διαφορετικά ασφαλιστικά πρότυπα, τα οποία έχουν αναπτυχθεί σε χώρες της. Πιο συγκεκριμένα (Plamondon, et al., 2003):

- το διανεμητικό ασφαλιστικό σύστημα το οποίο στηρίζεται στην αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών. Το διανεμητικό σύστημα αναφέρεται στις συντάξεις, οι οποίες διανέμονται μεταξύ των γενεών ούτως ώστε να διορθώνονται οι ανισότητες εντός της κοινωνίας. Το ασφαλιστικό αυτό σύστημα έχει την τάση να αναδιανέμει τους οικονομικούς πόρους από τη μία γενιά στην άλλη, στοχεύοντας στην περιστολή των ανισοτήτων. Το διανεμητικό ασφαλιστικό σύστημα επιτελεί ορθά το ρόλο του εάν μπορεί να στηρίζει τα άτομα τα οποία λαμβάνουν χαμηλές συντάξεις. Σε ένα αντίστοιχο σύστημα οι βασικές πηγές εσόδων είναι:
  - οι εισφορές των υπαλλήλων
  - οι εισφορές των εργοδοτών, οι οποίες πολύ συχνά μετακυλίνουν μέσω της έμμεσης φορολογίας προς τους καταναλωτές
  - η κρατική εισφορά, η οποία αναφέρεται στους φόρους οι οποίοι προέρχονται είτε από τη γενική είτε από την προοδευτική φορολογία ανάλογα με τη ικανότητα των ατόμων.

Η πλειοψηφία των ασφαλιστικών συστημάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εκτός από τη Σουηδία, ακολουθεί το διανεμητικό ασφαλιστικό σύστημα. Σε ένα σύστημα σαν το διανεμητικό, κρίνεται απαραίτητος ο ρόλος της αναλογίας μεταξύ των ασφαλισμένων και των συνταξιούχων. Οι προκλήσεις ενός τέτοιου συστήματος αναφέρονται στη:

- στην ύπαρξη της μείωσης της αναλογίας μεταξύ των ασφαλισμένων και των συνταξιούχων στο μέλλον εξαιτίας της γήρανσης του πληθυσμού. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα οι συνταξιούχοι να βρίσκονται σε μεγαλύτερο αριθμό από τους εργαζόμενους και ως εκ τούτου τα έσοδα δεν καλύπτουν τα έξοδα
- στην αύξηση της ανεργίας η οποία με τη σειρά της θα μειώσει τα έσοδα των ασφαλιστικών ταμείων.

Το σημαντικότερο χαρακτηριστικό ενός αναδιανεμητικού, ασφαλιστικού συστήματος είναι ότι έχει υποχρεωτικό χαρακτήρα, ο οποίος διευκολύνει την πραγματοποίηση των προκαθορισμένων στόχων αναφορικά με την κοινωνική αλληλεγγύη. Ένα επιπλέον χαρακτηριστικό του διανεμητικού ασφαλιστικού συστήματος είναι ότι οι ετήσιες συντάξεις χρηματοδοτούνται μέσω της παραγωγή του ίδιου έτους. Η επιχειρηματολογία κατά αυτού του

ασφαλιστικού συστήματος είναι ότι αναφέρεται σε μία οιονεί φορολογία η οποία με τον τρόπο της συμβάλλει στις οικονομικές στρεβλώσεις. Μπορεί να θεωρηθεί ως αποτελεσματικό, σε οικονομικούς όρους, εάν ο ρυθμός της αύξησης των συνολικών αποδοχών είναι δυνατό να υπερβεί την οριακή αποδοτικότητα του κεφαλαίου ή του επιτοκίου της αγοράς. Σε περιόδους οικονομικής κρίσης όπως είναι η τρέχουσα, δημιουργούνται ελλείμματα τα οποία έχουν σαν αποτέλεσμα την περικοπή των παροχών και την προσφυγή προς το δανεισμό. Επιπροσθέτως, ένα σημαντικό μειονέκτημα του διανεμητικού συστήματος είναι ότι η καθιέρωσή του μειώνει το κίνητρο των ανθρώπων προς εργασία. Η τελευταία πρόταση εξαρτάται σημαντικά από την ύπαρξη σύνδεσης μεταξύ του ύψους της εισφοράς και του ύψους του προσδοκώμενου επιπέδου της σύνταξης κάθε γενιάς. Εάν η σύνδεση είναι μεγάλη, δηλαδή εάν υπάρχει ένα μεγάλος βαθμός ανταπόδοσης, τότε δε σημειώνεται μεγάλη επίδραση. Εν αντιθέσει, στο πλήρως διανεμητικό σύστημα η ανταπόδοση είναι μικρή, με αποτέλεσμα να σημειώνεται ενίσχυση του κινήτρου απομάκρυνσης από την εργασία (OECD, 2007)

- το κεφαλαιοποιητικό σύστημα το οποίο αναφέρεται στην αξιοποίηση ενός μέρους της περιουσίας των ασφαλιστικών ταμείων και της επακόλουθης επένδυσης των εσόδων τους, ούτως ώστε να υπάρξει η απόδοση. Το εν λόγω σύστημα λειτουργεί ως εξής: ένα άτομο καταβάλλει σε ετήσια βάση ένα ποσό C, το οποίο έχει ένα επιτόκιο I. Με το πέρας 40 ετών εργασίας του, το άτομο συγκεντρώνει ένα ποσό ίσο F. Το ποσό αυτό μπορεί να το εισπράξει είτε με τη μορφή εφάπαξ αμοιβής είτε με τη μορφή των χρονικών προσόδων. Οι προσδιοριστικοί παράγοντες του κεφαλαιοποιητικού ασφαλιστικού συστήματος είναι ο πληθωρισμός αλλά και το επιτόκιο. Τα έσοδα των εισφορών δημιουργούν ένα κεφάλαιο, το οποίο εν συνεχεία επενδύεται ώστε το ταμείο να μπορέσει να ανταποκριθεί στις μελλοντικές υποχρεώσεις του. το σημαντικότερο πλεονέκτημα του συγκεκριμένου συστήματος είναι η εύκολη και η γρήγορη προσαρμογή προς τις δημογραφικές αλλαγές. Παρόλα αυτά το αδύναμο σημείο του αφορά στην αδυναμία της εξυπηρέτησης του στόχου κάλυψης απέναντι σε έναν πιθανό κίνδυνο. Ο λόγος αφορά στο γεγονός ότι το άτομο, κατά τη διάρκεια της εργασίας του ενδεχομένως να μη μεριμνά στον τομέα της δημιουργίας αποταμιεύσεων. Γίνεται εύκολα κατανοητό ότι το ύψος το οποίο προέρχεται από

τα εισοδήματα συναρτάται με την ικανότητα των ατόμων να διενεργούν αποταμιεύσεις κατά τη διάρκεια της ζωής τους

- ο ιδιωτικός τομέας της ασφάλισης. Η φιλοσοφία της συγκεκριμένης κατηγορίας ασφάλισης στηρίζεται στην κάλυψη των κινδύνων που ελλοχεύουν σε ατομικό επίπεδο, καταβάλλοντας το ανάλογο ασφάλιστρο. Η ανάλυση των κινδύνων μπορεί να πραγματοποιηθεί με την παρουσίαση του ανάλογου ύψους του ασφάλιστρου. Το πλεονέκτημα αφορά στο ότι επιτυγχάνονται υψηλότερες αποδόσεις στα κεφάλαια που διαχειρίζονται (Νικολόπουλος & Υφαντόπουλος, 2010).

7.3 Η περίπτωση της Γερμανίας

Το κοινωνικό και ασφαλιστικό σύστημα της Γερμανίας διαμορφώνεται σε 3 διαφορετικούς πυλώνες. Αναφορικά οι συγκεκριμένοι πυλώνες είναι η κύρια σύνταξη των μισθωτών και των ελευθέρων επαγγελματιών, οι συμπληρωματικές συντάξεις ανά επιχείρηση, οι οποίες αναφέρονται σαν επιχειρησιακά, συνταξιοδοτικά συστήματα) και η ατομική σύνταξη η οποία προέρχεται από την ιδιωτική ασφάλιση (OECD, 2007).

Ο πρώτος πυλώνας διαρθρώνεται σύμφωνα με το σύστημα Bismark, το οποίο βασίζεται στη βάση της αναδιανομής. Επίσης, ακολουθεί την αρχή της καθολικότητας αναφορικά με τους εργαζομένους οι οποίοι εργάζονται υπό καθεστώς εξαρτημένης εργασίας (όπως είναι οι αγρότες, οι ναυτικοί, κάποιες ομάδες αυτοαπασχολούμενων χαμηλού εισοδήματος, οι βιοτέχνες, οι χειρωνάκτες, οι καλλιτέχνες, οι συγγραφείς, οι ελεύθεροι επαγγελματίες ή οι δημοσιογράφοι) και της υποχρεωτικότητας. Στον ίδιο πυλώνα ανήκει το ταμείο των ελεύθερων επαγγελματιών (οδοντίατροι, δικηγόροι, μηχανικοί, γιατροί) το οποίο έχει τη μορφή σωματείου ενώ το εισόδημά τους πρέπει να αγγίζει ένα ορισμένο ύψος (Ιατρική Εταιρεία Αθηνών, 2003).

Οι κίνδυνοι οι οποίοι καλύπτονται από τον πρώτο πυλώνα είναι η αναπηρία, η ασθένεια, το γήρας, ο θάνατος, το εργατικό ατύχημα, η ανεργία αλλά και η μακροχρόνια φροντίδα της υγείας. Επίσης, καλύπτει το 82% των απασχολούμενων όλης της χώρας ενώ τα βασικότερα συνταξιοδοτικά ταμεία είναι των εργατών, των σιδηροδρομικών,

των μισθωτών, των ναυτεργατών, των καλλιτεχνών και των μεταλλωρύχων. Αξίζει να σημειωθεί ότι η συνεισφορά του κρατικού προϋπολογισμού είναι σημαντική, καλύπτοντας το 36% των δαπανών των ελλειμμάτων των ταμείων τα οποία προέρχονται από τα επιδόματα των ασφαλισμένων των πρώην ανατολικών κρατών, την αναγνώριση του χρόνου της ανατροφής των παιδιών ή τα οικογενειακά επιδόματα (Ιατρική Εταιρεία Αθηνών, 2003).

Για τις κατηγορίες των εργαζομένων οι οποίοι εργάζονται σε βαριές ή ανθυγιεινές εργασίες, υπάρχει η δυνατότητα της πρόωρης συνταξιοδότησης. Είναι χρήσιμο να σημειωθεί ότι στα συντάξιμα χρόνια προσμετρείται η χρόνος της ανεργίας ή της μερικής απασχόλησης, η στρατιωτική θητεία, τα χρόνια της ανατροφής των παιδιών, η κατ' οίκον εργασία αναφορικά με την περίθαλψη ατόμων όπως και τα έτη σπουδών. Το σημαντικό αυτού του σημείου είναι ότι οι συντάξεις αναπροσαρμόζονται κάθε 1η Ιουλίου, σύμφωνα με την αύξηση των μισθών που υφίστανται οι εργαζόμενοι (OECD, 2007).

Αναφορικά με την ασφάλιση της ασθένειας πρέπει να τονισθεί ότι οι εργαζόμενοι υπάγονται υποχρεωτικά σε αυτήν. Στη χώρα λειτουργούν συνολικά 540 ασφαλιστικά ταμεία, τόσο εθνικής όσο και περιφερειακής εμβέλειας, τα οποία παρέχουν νοσοκομειακή αλλά και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Επίσης, καλύπτουν κάποια επιπλέον επιδόματα όπως είναι της ασθένειας ή της μητρότητας. Το ύψος των εισφορών για την ασφάλιση ασθένειας ανέρχεται σε ένα ποσοστό ίσο με το 14% και επιμερίζεται μεταξύ των εργαζομένων ή των εργοδοτών, μέχρι του μηνιαίου ποσού των 2.345€ (το ποσό αυτό αφορά στο έτος 2002). Οι ασφαλισμένοι πρέπει να συμμετέχουν στα έξοδα της νοσηλείας, στην αγορά των φαρμάκων ή του υγειονομικού εξοπλισμού ακόμη και στις προληπτικές εξετάσεις του. Σχετικά με τα μέλη της οικογένειας, αυτά ασφαλιζονται με έμμεσο τρόπο μέσω του ασφαλισμένου της οικογένειας και εφόσον πληρούν κάποιες προϋποθέσεις (Arssenis, 2013).

Η ασφάλιση κατά του εργατικού ατυχήματος αποτελεί έναν από τους παλαιότερους κλάδους ασφάλισης, ο οποίος άρχισε να λειτουργεί το 1884 ενώ κάλυπτε κάθε εργαζόμενο. Ο εν λόγω κλάδος χρηματοδοτείται από τις εισφορές των εργοδοτών, το ύψος των οποίων ποικίλλει και εξαρτάται από τους κινδύνους που εγκυμονούν στους χώρους εργασίας. Η ασφάλιση της ανεργίας είναι αρμοδιότητα της υπηρεσίας η οποία δίνει τις παροχές ανεργίας και αναφέρεται ως το Federal Labour Institution. Οι αρμόδιες

υπηρεσίες παρέχονται από τα γραφεία ευρέσεως εργασίας τα οποία λειτουργούν σε κεντρικό, σε περιφερειακό αλλά και σε τοπικό επίπεδο. Το ύψος τους επιδόματος ανεργίας εξαρτάται τόσο από το χρόνο της απασχόλησης όσο και από την ηλικία του ανέργου (Ιατρική Εταιρεία Αθηνών, 2003).

Ο δεύτερος πυλώνας περιλαμβάνει όλες τις συμπληρωματικές συντάξεις οι οποίες παρέχονται ανά επιχείρηση. Στις μεγαλύτερες επιχειρήσεις ή στους κλάδους των επιχειρήσεων, όπου απασχολούνται περισσότερα από 5000 άτομα και ασφαλίζεται το 90% αυτών. Στη Γερμανία υπάρχουν 5 συστήματα ασφάλισης, από τα οποία επιλέγει ο εργοδότης ποιο θα εφαρμόσει ενώ στηρίζονται στο κεφαλαιοποιητικό σύστημα. Ο τρίτος και τελευταίος πυλώνας περιλαμβάνει τα συνταξιοδοτικά προγράμματα από τις ιδιωτικές ασφαλιστικές επιχειρήσεις. Αξίζει να σημειωθεί ότι το κράτος δίνει κίνητρα στους εργαζόμενους για τη συμμετοχή στην ιδιωτική ασφάλιση, μεταξύ των οποίων είναι και η φοροαπαλλαγή. Τα ασφαλιστικά ταμεία μισθωτών στη χώρα αυτοδιοικούνται από κοινωνικούς εταίρους (Arssenis, 2013).

Από το 2002 συνέβησαν αρκετές αλλαγές σχετικά με την εποπτεία των ασφαλιστικών φορέων. Το Υπουργείο Υγείας είναι το πλέον αρμόδιο για την εποπτεία των συνταξιοδοτικών φορέων, εκείνων των ατυχημάτων, των ταμείων υγείας ή της μακροχρόνιας φροντίδας. Από την άλλη πλευρά το Υπουργείο Οικονομικών είναι υπεύθυνο για την εποπτεία των επαγγελματικών ταμείων, των επιχειρήσεων ή των ταμείων των ελευθέρων επαγγελματιών. Σε αυτό το σημείο πρέπει να επισημανθεί ότι η χρηματοδότηση των δαπανών των νοσοκομείων προέρχεται αποκλειστικά από τα υγειονομικά ταμεία αλλά και τις ιδιωτικές πληρωμές ενώ καθορίζεται στη βάση συμφωνηθέντων νοσήλειων. Η εισαγωγή ενός ασθενούς στο νοσοκομείο πραγματοποιείται μετά την παραπομπή που θα δοθεί από το γενικό τον ειδικό γιατρό (OECD, 2007).

Η Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας παρέχεται από γιατρούς ιδιωτικού καθεστώτος, από τους οποίους ένα ποσοστό ίσο με το 75% διατηρεί δικό του ιατρείο ενώ το υπόλοιπο 25% συστεγάζεται με άλλους συναδέλφους γιατρούς. Ένα ποσοστό το οποίο αγγίζει το 5% των ιδιωτών γιατρών, έχει το δικαίωμα να περιθάλλει τους ασθενείς που παρακολουθεί στο νοσοκομείο. Κάθε ασφαλισμένος έχει το δικαίωμα της ελεύθερης επιλογής του γιατρού του από μία ευρεία λίστα συμβεβλημένων γιατρών με το ταμείο του. Σε αυτό το σημείο πρέπει να αναφερθεί ότι η Γερμανία αποτελεί μία χώρα με

χαμηλό δείκτη γεννητικότητας, γεγονός που υποδηλώνει ότι το ασφαλιστικό σύστημα διατρέχει υψηλούς κινδύνους εφόσον οι συνταξιοδοτικές δαπάνες είναι οι υψηλότερες του δυτικού κόσμου. Βέβαια το μεγαλύτερο πρόβλημα του ασφαλιστικού συστήματος της χώρας αποτελεί η πρόωρη συνταξιοδότηση των πολιτών της, καθώς ο μέσος Γερμανός αναστέλλει την εργασία του μόλις κλείσει τα 63 έτη ζωής (OECD, 2007).

7.4 Η περίπτωση της Γαλλίας

Το σύστημα ασφάλισης της Γαλλίας χαρακτηρίζεται από την ταυτόχρονη ύπαρξη των οργανισμών των επαγγελματικών ομάδων και ενός περίπλοκου σχήματος κοινωνικής ασφάλισης. Αυτή η μορφή του ασφαλιστικού συστήματος αφενός καλύπτει το σύνολο του πληθυσμού της χώρας και αφετέρου προδιαθέτει το υψηλό επίπεδο ωφελειών για τον πληθυσμό. Ήδη από το τέλος του 19^{ου} αιώνα εμφανίστηκαν στη Γαλλία τα πρώτα ασφαλιστικά συστήματα το οποία δρούσαν προς την πρόληψη των εργαζομένων κυρίως από τα εργατικά ατυχήματα ενώ παράλληλα προστάτευαν και τη μητρότητα. Αν και το γαλλικό σύστημα μοιάζει με το γερμανικό είναι χρήσιμο να επισημανθεί ότι στηρίζεται στην αλληλεγγύη, και αυτήν η εξήγηση του λόγου για τον οποίο αυτό το σύστημα δεν ήταν αλλά και δεν είναι ενιαίο (Ιατρική Εταιρεία Αθηνών, 2003).

Η κοινωνική προστασία στη Γαλλία παρέχεται από τα εξής υπουργεία (European Commission, 1999):

- το Υπουργείο Υγείας και των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες
- Το Υπουργείο Κοινωνικών Υποθέσεων και Αλληλεγγύης.

Στο υπό εξέταση ασφαλιστικό σύστημα, το σύστημα των ασφαλισμένων μισθωτών οι καλύπτεται όχι μόνο για τις συντάξεις γήρατος αλλά και για λόγους ασθένειας. Επίσης, αναφορικά με τα εργατικά ατυχήματα παρέχεται κάλυψη μόνο για τα άτομα τα οποία βρίσκονται υπό καθεστώς εργασίας.

Το γαλλικό ασφαλιστικό σύστημα καλύπτει το 85% του πληθυσμού, απαρτίζεται από 4 οργανισμούς (European Commission, 1999):

- το Γενικό Οργανισμό Ασφάλισης ο οποίος περιλαμβάνει τις περιπτώσεις:
  - υγείας
  - μητρότητας
  - αναπηρίας
  - γήρατος
  - θανάτου
  - ατυχημάτων τόσο για τους μισθωτούς οι οποίοι ανήκουν στον Ιδιωτικό Τομέα όσο και για τα μέλη των οικογενειών αυτών οι οποίοι που δεν καλύπτονται από κάποιον άλλο φορέα
  - οικογενειακών επιδομάτων
- το Αγροτικό Οργανισμός Ασφάλισης ο οποίος καλύπτει τους εργαζομένους του γεωργικού τομέα για κάθε μορφής κινδύνου πλην της ανεργίας
- τον Οργανισμό Ασφάλισης για πολύ συγκεκριμένες ομάδες εργαζομένων όπως είναι οι σιδηροδρομικοί εργάτες, οι ανθρακωρύχοι ή οι μεταλλωρύχοι ή οι δημόσιοι υπάλληλοι
- τον Οργανισμό Ελεύθερων Επαγγελματιών ο οποίος καλύπτει κινδύνους:
  - ασθένειας
  - μητρότητας
  - γήρατος είναι ξεχωριστοί οργανισμοί.

Το γαλλικό σύστημα ασφάλισης περιλαμβάνει τους εξής 3 πυλώνες (European Commission, 1999):

- το βασικό πυλώνα ο οποίος αποτελεί την κύρια ασφάλιση. Η πλήρης σύνταξη χορηγείται με την ολοκλήρωση του 60^{ου} έτους ηλικίας των εργαζομένων και εφόσον έχουν συμπληρώσει 40 συναπτά έτη ασφάλισης. Στην ίδια ηλικία μπορεί να χορηγηθεί ακόμη και μειωμένη σύνταξη γήρατος για τα άτομα εκείνα τα οποία δεν έχουν καταφέρει να καταβάλλουν τις ασφαλιστικές εισφορές τους για τα 40 έτη. Είναι χρήσιμο να σημειωθεί ότι τα άτομα τα οποία ξεπερνούν τα 65 έτη και αντιμετωπίζουν βιοποριστικά προβλήματα μπορούν να συνταξιοδοτηθούν υπό προϋποθέσεις
- το συμπληρωματικό πυλώνα ο οποίος αφορά στην επικουρική ασφάλιση. Αυτή η μορφή ασφάλισης είναι υποχρεωτική στη Γαλλία ένα έχει καθολική ισχύ.
- τον υπερ-συμπληρωματικό.

Το αξιοσημείωτο του γαλλικού ασφαλιστικού συστήματος είναι το ποσοστό εισφοροδιαφυγής το οποίο έχει καταγραφεί σε ποσοστό μεταξύ του 0.10% και του 0.20% (OECD, 2007). Για την πάταξη αυτής λειτουργεί ένα αυστηρό σύστημα αποφυγής της το οποίο υπακούει στους κάτωθι παράγοντες (European Commission, 1999):

- τους επιθεωρητές της εργασίας οι οποίοι διενεργούν τακτικούς και συνεχόμενους ελέγχους στις διάφορες επιχειρήσεις
- τις καταγγελίες των εργαζομένων εάν αντιληφθούν ότι ο εργοδότης τους δεν είναι συνεπής ως προς την καταβολή των ασφαλιστικών εισφορών
- τα εργοδοτικά κίνητρα ασφάλισης των εργαζομένων καθώς οι εν λόγω δαπάνες εκπίπτουν της φορολόγησης.

Στο Υπουργείο Κοινωνικών Υποθέσεων και Αλληλεγγύης λειτουργούν 3 εποπτικοί μηχανισμοί (European Commission, 1999):

- εκείνος του κράτους ο οποίος παρακολουθεί τους ασφαλιστικούς οργανισμούς μέσω των διοικήσεών τους
- εκείνος του σώματος των επιθεωρητών ο οποίος πραγματοποιεί τους απαραίτητους εποπτικούς ελέγχους των οργανισμών του ασφαλιστικού συστήματος
- εκείνος του Ελεγκτικού Συνεδρίου ο οποίος μοιάζει με το ελληνικό ασφαλιστικό σύστημα. Ο οικονομικός έλεγχος αυτού του φορέα εμπίπτει στο κράτος.

7.5 Η περίπτωση της Σκανδιναβίας

Οι σκανδιναβικές χώρες οι οποίες εξετάζονται σε αυτό το σημείο είναι η Δανία, η Σουηδία και η Φινλανδία, οι οποίες ακολουθούν το σκανδιναβικό, ασφαλιστικό σύστημα. Ωστόσο, υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των συστημάτων των σκανδιναβικών χωρών. Σύμφωνα με τις αναθεωρήσεις που έχουν πραγματοποιηθεί κατά τις τελευταίες δεκαετίες, το ασφαλιστικό σύστημα της Δανίας χαρακτηρίζεται ως περισσότερο αποκεντρωμένο και ταυτόχρονα φιλελεύθερο (σε οικονομικούς όρους), της

Φινλανδίας είναι συγκεντρωτικό και συνάμα προστατευτικό ενώ της Σουηδίας αποτελεί ένα συγκερασμό των ασφαλιστικών συστημάτων των δύο άλλων χωρών (OECD, 2007).

Τόσο στο ασφαλιστικό όσο και στο ασφαλιστικό σύστημα των σκανδιναβικών χωρών η κύρια συνισταμένη της λειτουργίας τους είναι το γεγονός ότι το σύστημα είναι ενιαίο εκτός από εκείνο του επικουρικού ταμείου. Το ασφαλιστικό σύστημα αυτής της περιοχής αναφέρεται ως κεφαλαιοποιητικό το οποίο συνεπάγεται ότι ο κάθε εργαζόμενος διαθέτει έναν ατομικό λογαριασμό συνταξιοδότησης. Η διαχείριση και η εποπτεία αυτών των ατομικών λογαριασμών ανήκει στο κράτος ενώ σε μηνιαία βάση καταβάλλονται οι ασφαλιστικές εισφορές από την πλευρά των εργαζομένων. Ο κάθε ένας εργαζόμενος έχει την ικανότητα να γνωρίζει το ύψος του συνταξιοδοτικού λογαριασμού του και μόνος του να αποφασίσει πότε θέλει να συνταξιοδοτηθεί. Παρόλα αυτά, σύμφωνα με τις αναπροσαρμογές που έχουν συμβεί τα τελευταία χρόνια, έχει καθοριστεί ότι το όριο για την πλήρη συνταξιοδότηση είναι το 65^ο έτος της ηλικίας των ανθρώπων. Το ποσό της σύνταξης υπολογίζεται σύμφωνα με το εισόδημα του εργαζόμενου για το σύνολο των ετών που εργάζεται (Ιατρική Εταιρεία Αθηνών, 2003).

Σε αυτό το σημείο θα ήταν παράλειψη εάν δεν αναφερόταν το γεγονός ότι οι εργασιακές σχέσεις των χωρών της Σκανδιναβίας, χαρακτηρίζονται από ευελιξία. Πιο συγκεκριμένα, η Δανία χαρακτηρίζεται ως η πιο φιλελεύθερη σκανδιναβική χώρα ενώ αξίζει να σημειωθεί ότι για την πραγματοποίηση μίας απόλυσης χρειάζεται η ενημέρωση του εργαζόμενου 2 εβδομάδες νωρίτερα, ενώ δεν υπάρχει η έννοια της μονιμότητας. Σύμφωνα με έκθεση του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης, στη Δανία δημιουργούνται 250.000 θέσεις εργασίας για κάθε 200.000 θέσεις οι οποίες χάνονται (OECD, 2007). Στις σκανδιναβικές χώρες, η αρχή της ευελιξίας αποτελεί το θεμέλιο λειτουργίας των οικονομικών τους με την ύπαρξη κάποιων παραλλαγών κατά περίπτωση. Οι παραλλαγές αφορούν κατά κύριο λόγο τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζονται οι άνεργοι (OECD, 2007).

Τα ταμεία ανεργίας των σκανδιναβικών χωρών υπόκεινται στη διαχείριση των εργατικών συνδικάτων ενώ χρηματοδοτούνται από τις εργατικές εισφορές. Μόλις κάποιος ενταχθεί στο ταμείο ανεργίας, τότε πρέπει να καλυφθεί το 80% του μισθού του για ένα χρονικό διάστημα ίσο με 500 ημέρες. Αυτό που είναι πρωτοφανές είναι ο εργαζόμενος ο οποίος υπάγεται στο ταμείο ανεργίας, δεν έχει δικαίωμα άρνησης μίας θέσης εργασίας η οποία θα βρεθεί ακόμη και εάν αυτή βρίσκεται μακριά από τον τόπο

μόνιμης κατοικίας του. Σε περίπτωση άρνησης, αρχικά του περικόπτεται το επίδομα ανεργίας που λάμβανε ενώ εάν αρνηθεί και δεύτερη φορά, το επίδομα ανεργίας περικόπτεται και άλλο ενώ στην τρίτη άρνηση τίθεται εκτός του συστήματος επιδοτούμενης ανεργίας (Ιατρική Εταιρεία Αθηνών, 2003).

Στα πλαίσια της εργασιακής ευελιξίας η οποία αναφέρθηκε παραπάνω, εντοπίζεται η έννοια της δια βίου εκπαίδευσης συνδυαστικά με τις εκπαιδευτικές υπηρεσίες του δευτεροβάθμιου, του τριτοβάθμιου και του τεχνολογικού επιπέδου. Αναφορικά με την πολιτική που ακολουθείται σε κάθε χώρα, δημιουργούνται οι προϋποθέσεις επαγγελματικής ευελιξίας του ανθρωπίνου δυναμικού. Παραδείγματος χάριν, στη Φινλανδία δραστηριοποιούνται διάφορες επιτροπές οι οποίες απαρτίζονται από κρατικούς εκπροσώπους, τόσο της εργοδοσίας όσο και των εργαζομένων, οι οποίες αποσκοπούν στην εξέταση των συνθηκών και στην επακόλουθη εύρεση λύσεων για την κάλυψη των κενών θέσεων εργασίας που ανακύπτουν. Από την άλλη πλευρά στη Δανία λειτουργούν κάποιες ανάλογες επιτροπές αλλά σε δημοτικό επίπεδο. Για τη Φινλανδία, ένα μέρος του κρατικού προϋπολογισμού διοχετεύεται στην επιμέρους εκπαίδευση (Ιατρική Εταιρεία Αθηνών, 2003).

7.6 Η περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου

Το ασφαλιστικό σύστημα του Ηνωμένου Βασιλείου απαρτίζεται από τις δημόσιες και τις ιδιωτικές παροχές ενώ πρέπει να σημειωθεί ότι παρέχει κρατική σύνταξη, τη σύνταξη η οποία ανάλογη του εισοδήματος, τη σύνταξη των εργοδοτών αλλά και των ασφαλιστικών εταιρειών. Πιο αναλυτικά το σύστημα συνταξιοδότησης της Μεγάλης Βρετανίας απαρτίζεται από 3 βασικούς πυλώνες (Ιατρική Εταιρεία Αθηνών, 2003):

- τη βασική, κρατική σύνταξη η οποία είναι υποχρεωτική, έχει ανταποδοτικό χαρακτήρα ενώ είναι. Η λήψη της σύνταξης πραγματοποιείται όταν οι άνδρες συμπληρώσουν το 65^ο έτος της ηλικίας τους και έχουν καταβάλλει ασφαλιστικές εισφορές 44 ετών προς το Εθνικό Ασφαλιστικό Ταμείο. Από την άλλη πλευρά για τις γυναίκες απαιτείται να έχουν συμπληρώσει το 60^ο έτος της ηλικίας τους και να έχουν καταβάλλει εισφορών 39 ετών. Ο ελάχιστος χρόνος λήψης σύνταξης είναι τα 11 χρόνια καταβολής εισφορών. Το ποσό της σύνταξης

ανέρχεται στα 636€ σε μηνιαίο επίπεδο ενώ αυξάνεται κατά ένα ποσοστό ίσο με το 2.5% σε ετήσιο επίπεδο σύμφωνα με την αύξηση του Δείκτη Τιμών του Καταναλωτή

- την επικουρική, κρατική σύνταξη η οποία είναι ανάλογη του εισοδήματος σύνταξη ενώ έχει υποχρεωτικό και ανταποδοτικό χαρακτήρα. Το ύψος της εξαρτάται από το εισόδημα των ασφαλισμένων αλλά και από το χρόνο καταβολής εισφορών.
- τα σχήματα συνταξιοδότησης τους επαγγελματικού τομέα ή τα προσωπικά συνταξιοδοτικά προγράμματα, όπου εδώ υφίσταται η προαιρετική υπαγωγή ενώ αυτά τα είδη σύνταξης προσφέρονται από τον εργοδότη. Τα συνταξιοδοτικά προγράμματα προσφέρουν μία δεύτερη σύνταξη προς τους εργαζόμενους, εάν ο εργοδότης δεν παρέχει κάποιο επαγγελματικό σχήμα ή χορηγείται προς εκείνους οι οποίοι αλλάζουν δουλειά σε τακτική βάση.

Το Ηνωμένο Βασίλειο διαθέτει αρκετές αρχές ρύθμισης και ελέγχου του ασφαλιστικού του συστήματος και με αυτόν τον τρόπο ενημερώνεται και προστατεύεται ο κάθε ασφαλισμένος. Οι εν λόγω αρχές είναι (OECD, 2007):

- η Εθνική Αναλογιστική Αρχή
- η Ρυθμιστική Αρχή των Επαγγελματικών Συντάξεων
- ο Διαμεσολαβητής των συντάξεων
- η Συμβουλευτική Υπηρεσία Συντάξεων.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο κατά τα τελευταία χρόνια, εδώ και αρκετά χρόνια βρίσκεται σε εξέλιξη η μεγαλύτερη μεταρρύθμιση. Τα συνταξιοδοτικά όρια της στη χώρα προβλέπεται ότι θα αυξηθούν από τα 65 προς τα 68 χρόνια ενώ το ύψος των συνταξιοδοτικών αποδοχών, θα αυξηθεί στις μέσες αποδοχές του εργαζομένου. Γίνεται κατανοητό ότι οι συντάξεις θα χορηγούνται αργότερα αλλά θα είναι πιο υψηλές. Παράλληλα, σε μία προσπάθεια στήριξης των γυναικών, οι οποίες παραιτούνται για την ανατροφή των παιδιών τους, προβλέπεται η μείωση των ετών ασφάλισης τα οποία απαιτούνται για τη χορήγηση πλήρους σύνταξης, από τα 44 προς τα 30 έτη. Επίσης, όσοι δεν ασφαλιζονται θα εγγράφονται στο κρατικό πρόγραμμα ασφάλισης, το οποίο θα στηρίζεται αποκλειστικά σε ατομικούς λογαριασμούς (OECD, 2007).

Το σύστημα υγείας του Ηνωμένου Βασιλείου, αποτελεί ένα κλασσικό παράδειγμα προσομοίωσης του μοντέλου του Beveridge. Η χρηματοδότηση του ασφαλιστικού συστήματος προέρχεται κατά ένα ποσοστό ίσο με το 79% από τη γενική φορολογία, κατά ένα ποσοστό ίσο με το 16% από την κοινωνική ασφάλιση και το υπόλοιπο 5% προέρχεται από τις ιδιωτικές ασφάλειες (Ιατρική Εταιρεία Αθηνών, 2003).

7.7 Το ελληνικό ασφαλιστικό σύστημα και οι άλλες χώρες

Το ύψος της ακαθάριστης σύνταξης την οποία θα λάβει ένας ασφαλισμένος, σύμφωνα με την τρέχουσα νομοθεσία, ο οποίος εργάζεται από τα 20 έως τα 65, διαφέρει μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο μέσος μισθωτός στις χώρες του Οργανισμού Οικονομικής Ανάπτυξης και Συνεργασίας, θα λάβει σύνταξη η οποία θα είναι ισότιμη με το 58.7% αποδοχών που λάμβανε πρόσφατα. Συγκριτικά με τις άλλες χώρες, το πιο υψηλό ποσοστό ακαθάριστης αναπλήρωσης το κατέχει ο Έλληνας ο οποίος θα λάβει σύνταξη ίση με ένα ποσοστό ανάλογο του 95.7% των τελευταίων αποδοχών του. Συνεχίζοντας, ο Ισπανός θα λάβει το 81.2%, ο Ιταλός το 67.9% ενώ ο Πορτογάλος το 54.3%. Συγκρίσιμα ποσοστά αναπλήρωσης με εκείνο του Έλληνα το έχει ο πολίτης του Λουξεμβούργου με ποσοστό ίσο με το 90.3% ενώ ο Δανός, ο Αυστριακός και ο Ολλανδός θα λάβουν το 80% με το 83.4%. Από την άλλη πλευρά ο Σουηδός όπως και ο Φιλανδός θα λάβουν τα ποσοστά των 63.7% και 63.4% αντίστοιχα ενώ ο Γάλλος το 51.2% και ο Βέλγος 40.7%. Συνεχίζοντας ο Γερμανός θα λάβει το 39.9%, ο Ιρλανδός το 38.2% και τελευταίος έρχεται ο Βρετανός ο οποίος θα λάβει το 34.4% των τελευταίων αποδοχών (Ιατρική Εταιρεία Αθηνών, 2003).

Αναφορικά με καθαρό ποσοστό αναπλήρωσης των συντάξεων των Ελλήνων θα λάβει το 111.1% των καθαρών τελευταίων αποδοχών του ενώ ο λόγος έγκειται στο γεγονός ότι οι συντάξεις δεν υποβάλλονται σε εισφορές κοινωνικής ασφάλισης όπως πραγματοποιείται με του μισθούς. Το ελληνικό ασφαλιστικό σύστημα υπόσχεται υψηλότερη σύνταξη, σε όποιον καταφέρει να συμπληρώσει πλήρη εργασιακή σταδιοδρομία, σύμφωνα με τα διεθνή μέτρα. Τα τελευταία δεδομένα που ισχύουν στην Ελλάδα, επιδεινώνουν τις συνταξιοδοτικές ανισότητες καθώς στις πιο ευνοημένες κατηγορίες ανήκουν οι υπάλληλοι καριέρας και τα στελέχη των οποίων οι πραγματικοί

μισθοί αυξάνονται κατά τη διάρκεια, και κυρίως προς το τέλος της επαγγελματικής τους πορείας (Τούντας, 2003).

Η ανώτατη σύνταξη, η οποία επιτρέπεται να δοθεί προς τους ασφαλισμένους είναι υψηλή και υπολογίζεται ότι ισούται με το τετραπλάσιο του κατά κεφαλήν ΑΕΠ του έτους 1991, το οποίο προσαρμόζεται στις αυξήσεις των συντάξεων των υπαλλήλων του δημοσίου. Το ενιαίο ποσοστό αναπλήρωσης το έχουν και άλλες χώρες, μεταξύ των οποίων είναι η Ιταλία αλλά και η Γερμανία, με τη διαφορά ότι στις περισσότερες χώρες εφαρμόζεται η προοδευτικότητα η οποία τείνει αμβλύνει τις υπάρχουσες ανισότητες. Η μεγαλύτερη προοδευτικότητα συμβαίνει στη φιλελεύθερη Δανία όπου ο χαμηλόμισθος εργαζόμενος θα λάβει σύνταξη ίση με ένα ποσοστό 119,6% των τελευταίων αποδοχών του ενώ ο υψηλόμισθος θα λάβει το 57.1%. Αντίστοιχα επίπεδα προοδευτικότητας, αλλά σε χαμηλότερα επίπεδα συμβαίνουν στην Ιρλανδία, όπου ο χαμηλόμισθος θα λάβει το 65% των τελευταίων αποδοχών ενώ το 16.2% θα το λάβει ο υψηλόμισθος. Το επίπεδο της προοδευτικότητας είναι χαμηλό στο Ηνωμένο Βασίλειο με ποσοστά ίσα με το 53.4% και 17% ενώ στο Βέλγιο με 57.3% και 23.5% για τους χαμηλόμισθους και τους υψηλόμισθους αντίστοιχα. Στην Πορτογαλία ένας χαμηλόμισθος θα λάβει το 70.4% και ο υψηλόμισθος το 52.7% ενώ στη Γαλλία το 63.8% και το 44.7% των τελευταίων αποδοχών του αντίστοιχα. Λιγότερο έντονη είναι η προοδευτικότητα στη Σουηδία, όπου ο χαμηλόμισθος θα λάβει σύνταξη ίση με το 79.1% των τελευταίων αποδοχών του και ο υψηλόμισθος το 66.3% (Τούντας, 2003).

Ο πλούτος των συντάξεων, ο οποίος αποτελεί το πολλαπλάσιο των τελευταίων αποδοχών που λάμβανε ο συνταξιούχος ετησίως, είναι επίσης διαφορετικός μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο μέσος πλούτος των συντάξεων κάθε χώρας υπολογίζεται ότι υπερβαίνει τις μέσες αποδοχές, σύμφωνα με το προσδόκιμο ζωής αλλά και τις διατάξεις οι οποίες ισχύουν αναφορικά με την αναπροσαρμογή των συντάξεων. Η Ελλάδα, η οποία σημειώνει ποσοστά ίσα με 14.2 φορές για τον ανδρικό πληθυσμό και 16.6 για το γυναικείο, οι οποίες έχουν υψηλότερο προσδόκιμο ζωής, και έρχεται στην 3^η θέση μετά το Λουξεμβούργο αλλά και την Ολλανδία. Ο μέσος πλούτος των συντάξεων του έτους 2004 στην Ελλάδα, αντιστοιχούσε για τους άνδρες σε 306.000 δολάρια ενώ για τις γυναίκες σε 358.000 δολάρια. Τα συγκεκριμένα ποσά αυτά είναι κατά πολύ υψηλότερα από της Ιταλίας (271.000 δολάρια και 293.000 δολάρια αντίστοιχα) όπως και της Ισπανίας (278.000 δολάρια και 352.000 δολάρια). Αξίζει να σημειωθεί ότι αυτές

οι χώρες έχουν ένα κατά κεφαλής εισόδημα το οποίο είναι σχεδόν ίσο με το αντίστοιχο της Ελλάδας (Στρατόπουλος, 2016)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^ο: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

8.1 Συμπεράσματα

Είναι χρήσιμο να σημειωθεί ότι κάθε εργαζόμενος έχει δικαίωμα αποδοχής σύνταξης εξαιτίας της εργασίας τους ή ζητημάτων που αφορούν εργατικό ατύχημα, χηρεία ή αναπηρία. Ωστόσο, η χορήγηση της σύνταξης δε συμβαίνει εν λευκώ καθώς πρέπει να πληρούνται κάποιες βασικές προϋποθέσεις σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία. Οι προϋποθέσεις για τη χορήγηση σύνταξης δεν έχουν καθολική ισχύ για το σύνολο του πληθυσμού, καθώς υπάρχουν ομάδες οι οποίες ανήκουν σε διαφορετικές κατηγορίες ή υπόκεινται σε εξαιρέσεις. Λόγω των καθημερινών εξελίξεων και της ευμετάβλητης εικόνας του οικονομικού και του πολιτικού σκηνικού της χώρας, αρκετοί είναι εκείνοι οι οποίοι κρίνουν ότι το κοινωνικοασφαλιστικό σύστημα έχει καταρρεύσει. Απόδειξη αυτού αποτελεί το γεγονός ότι έχουν δημιουργηθεί σημαντικά ελλείμματα στο εσωτερικό λειτουργίας των ταμείων σε συνδυασμό με τη γήρανση του πληθυσμού και την επακόλουθη συνταξιοδότησή τους.

Το επίπεδο των ασφαλιστικών εισφορών στην Ελλάδα είναι το υψηλότερο σε σύγκριση με των υπολοίπων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως επίσης και το ύψος της σύνταξης που λαμβάνει ο μέσος Έλληνας, το οποίο υπερβαίνει κάθε άλλης χώρας. Σύμφωνα με ιστορικές μελέτες οι οποίες έχουν διενεργηθεί, έχουν αποδείξει ότι η ανάπτυξη των ασφαλιστικών συστημάτων διακρίνεται για τη διαφορετικότητα ως προς τη μέθοδο χρηματοδότησης των ταμείων. Απώτερος σκοπός τους είναι η καταβολή συντάξεων η οποία μπορεί να λάβει τη διανεμητική ή την κεφαλαιοποιητική μορφή. Η Ελλάδα, οφείλει να πραγματοποιήσει μία αρχή στον κλάδο της κοινωνικής ασφάλισης ούτως ώστε να ακολουθήσει την πορεία των πρωτοπόρων ευρωπαϊκών χωρών. Σε μία προσπάθεια υιοθέτησης ενός συστήματος, το οποίος δε θα επιφέρει αρνητικές συνέπειες έναντι της αγοράς εργασίας, πρέπει να εφαρμοστεί το σουηδικό σύστημα επιτυγχάνοντας έτσι τη διερεύνηση του δεύτερου πυλώνα.

Σύμφωνα με όσα έχουν αναλυθεί προηγουμένως καθίσταται σαφές ότι η Ελλάδα έχει την ανάγκη να θεσπίσει ένα συνταξιοδοτικό σύστημα το οποίο θα δημιουργήσει ένα νέο τοπίο. Με αυτόν τον τρόπο το σύστημα θα καταφέρει να συνδράμει προς την ανάπτυξη και την εμπέδωση μίας σειράς αλλαγών όπως είναι:

- η θέσπιση ενός δίκαιου συστήματος συντάξεων το οποίο θα μπορεί να καταπολεμήσει τη διαφθορά και παράλληλα να προωθή τον οικονομικό προγραμματισμό
- η εξειδίκευση των ρόλων της οργάνωσης και της ασφάλισης στα πλαίσια στην πρόνοιας
- ο περιορισμός των πολιτικών παρεμβάσεων ώστε να γίνει κατανοητός ο διαχωρισμός του συνταξιοδοτικού συστήματος και των γενικών αρχών που το διέπουν.

8.2 Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Η γέννηση της κοινωνικής ασφάλισης αποτέλεσε ένα σημαντικό δικαίωμα το οποίο κατακτήθηκε από τους εργαζόμενους ενώ υπάρχει μία μεγάλη μερίδα που την θεωρεί ως ένα μέτρο άσκησης ελέγχου προς την πλευρά των εργαζομένων από τους εργοδότες.

Στα πλαίσια εκπόνησης της παρούσας εργασίας, πραγματοποιήθηκε μία βιβλιογραφική επισκόπηση στο ζήτημα της κοινωνικής ασφάλισης ενώ επιχειρήθηκε και η συγκριτική παρουσίαση ασφαλιστικών συστημάτων διαφορετικών χωρών. Με την ολοκλήρωση του παρόντος συγγραφικού πονήματος δόθηκαν απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα επί των οποίων είχε δομηθεί η εργασία και ήταν:

1. Ποιο είναι το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα και ποιος είναι ο τρόπος οργάνωσης και λειτουργίας του;
2. Ποια είναι τα προβλήματα που αντιμετωπίζει το σύστημα της κοινωνικής ασφάλισης της Ελλάδας;
3. Τι είναι η εισφοροδιαφυγή, ποιές οι αιτίες και οι συνέπειες της
4. Πώς η οικονομική κρίση επηρέασε το φαινόμενο της εισφοροδιαφυγής και ποιοι οι τρόποι αντιμετώπισης του;
5. Ποια είναι τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης άλλων ευρωπαϊκών χωρών και ποιές είναι οι διαφορές τους με το ελληνικό ασφαλιστικό σύστημα;

Εξαιτίας του γεγονότος ότι η ασφάλιση αποτελεί ένα δυναμικό θέμα το οποίο εξελίσσεται συνεχώς, το θέμα το οποίο απασχόλησε την παρούσα εργασία θα μπορούσε να επεκταθεί και να μελετηθεί περαιτέρω. Αρχικά, θα μπορούσε να εκπονηθεί μία έρευνα στην ελληνική επικράτεια, μέσω της οποίας θα ήταν δυνατό να σφυγμομετρηθεί η στάση των Ελλήνων πολιτών έναντι της κοινωνικής ασφάλισης της χώρας τους. Έχοντας σα βάση το θεωρητικό υπόβαθρο το οποίο έχει ήδη συγγραφεί θα μπορούσαν να εξεταστούν επιπλέον στοιχεία όπως:

1. Θεωρείτε ότι το κοινωνικοασφαλιστικό σύστημα της Ελλάδας προάγει την αλληλεγγύη και είναι δίκαιο;
2. Θεωρείτε ότι το κοινωνικοασφαλιστικό σύστημα της Ελλάδας είναι αποτελεσματικό;
3. Θεωρείτε ότι η κοινωνική ασφάλιση βιώνει την ίδια κρίση που βιώνει και η μισθωτή εργασία στην Ελλάδα;
4. Ποια πρέπει να είναι η θέση των επαγγελματικών σωματείων ή των συνδικάτων έναντι της κοινωνικής ασφάλισης και της πρόνοιας;

Βιβλιογραφία

EE C 364, 2000. *Πανηγυρική Διακήρυξη*

Anderson, K., 2005. *Pension reform in Sweden: Radical reform in a mature pension System», in G. Bonoli and T. Shinkawa (eds), Ageing and pension reform around the world.*

Arssenis, D., 2013. *Ασφάλεια υγείας και κοινωνική ασφάλιση στη Γερμανία.*
[Ηλεκτρονικό]

Available at:

<http://euromedicals.de/gr/2013/09/26/%CE%B1%CF%83%CF%86%CE%B1%CE%BB%CE%B9%CF%83%CE%B7-%CF%83%CF%84%CE%B7-%CE%B3%CE%B5%CF%81%CE%BC%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%B1/>

[Πρόσβαση 28 Δέκεμβριος 2018].

EUR - Lex, 1998. *Οδηγία 98/49/EK του Συμβουλίου της 29ης Ιουνίου 1998 σχετικά με την προστασία των δικαιωμάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης των μισθωτών και των μη μισθωτών που μετακινούνται εντός της Κοινότητας.* [Ηλεκτρονικό]

Available at: <http://eur-lex.europa.eu/legal->

<content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A31998L0049>

[Πρόσβαση 15 Οκτώβριος 2017].

European Commission, 1999. *Social protection in Europe*, Brussels: European Commission.

Friedman, M. & Schwartz, A. J., 1963. *A Monetary History of the United States, 1867-1960*. Princeton University Press.

Gwendolyn, M., 1995. *The Wages of Motherhood: Inequality in the Welfare State, 1917-1942*. Ithaca: Cornell University Press.

OECD, 2007. *Pensions at a glance: Public Policies across OECD countries*, OECD, 2009.

Pensions and the crisis: How should retirement-income systems respond to financial and economic pressure

Plamondon, P. και συν., 2003. *Actuarial Practice in Social Security*, GENEVA : ILO.

Αντωνόπουλος, Γ., 2016. *Έρχεται νέος ηλεκτρονικός εντοπισμός για την εισφοροδιαφυγή*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.dikaiologitika.gr/eidhseis/asfalish/97039/erxetai-neos-ilektronikos-entopismos-gia-tin-eisforodiatygi>

[Πρόσβαση 10 Δεκέμβριος 2017].

Βαγιανός, Δ., Βέττας, Ν. & Μεγύρη, Κ., 2010. *Greek Economist for Reform*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <http://www.greekeconomistforreform.com>

Βαρουφάκης, Γ., 2012. *Παγκόσμιος Μινώταυρος*. Αθήνα: Λιβάνης - Νέα Σύνορα.

Βουλή των Ελλήνων, 1974. *Το Σύνταγμα της Ελλάδας, Άρθρο 2, Παράγραφος 5*, Αθήνα

Γαβρόγλου, Σ., 2009. *Όψεις ευελιξίας στην Ελλάδα και στην Ευρώπη*. Αθήνα: ΠΑΕΠ.

Γενική Γραμματεία Κοινωνικών Ασφαλίσεων, n.d. *Έννοια και εξέλιξη του συστήματος κοινωνικής ασφάλειας στην Ελλάδα*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <http://www.ggka.gr/asfalistikokefl.htm>
[Πρόσβαση 13 Οκτώβριος 2017].

Δουλκέρη, Τ., 2005. *Η Κοινωνική Ασφάλιση στην Ελλάδα*. Αθήνα: Παπαζήσης.

EE C 188, 1993.

Ελευθεροτυπία, 1999.

Ενιαίο Ταμείο Ανεξάρτητα Απασχολούμενων, n.d. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://www.etaa.gr>
[Πρόσβαση 05 Οκτώβριος 2017].

Ζαφείρη-Καμπίτση, Α., 2011. *Που οδηγείται η κοινωνική ασφάλιση*. Αθήνα

I.K.A. ETAM, 2001. *I.K.A ETAM*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://www.ika.gr/gr/home.cfm>
[Πρόσβαση 25 Οκτώβριος 2017].

Ιατρική Εταιρεία Αθηνών, 2003. Συγκριτική ανάλυση των συστημάτων υγείας δέκα αναπτυγμένων χωρών. *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής*, 20(1), pp. 76-87.

Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, IOBE, 2002. *Η Ελληνική Οικονομία* /, Αθήνα

ΙΚΑ - ETAM, 2016. *Δελτίο Τύπου, Απολογισμός Διοίκησης ΙΚΑ - ETAM*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://www.ika.gr/gr/infopages/press/20161230.cfm>
[Πρόσβαση 10 Οκτώβριος 2017].

Κολλίντζας, Τ. & Ψαλιδόπουλος, Μ., 2009. Οι κρίσεις του 1929 και του 2008 και οι πολιτικές αντιμετώπισής τους. *Eurobank research, Οικονομία & Αγορές*, 12, IV(8), p. 47.

Κοντιάδης, Ξ., 2004. *Συνταγματικές εγγυήσεις και θεσμική οργάνωση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης*. Αθήνα: Σάκκουλα.

Μούσης, Ν., 2008. *Ευρωπαϊκή Ένωση: Δίκαιο, Οικονομία και Πολιτική*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Μπουλούτζα, Π., 2011. Ηχηρό μήνυμα Λοβέρδου για άμεση εφαρμογή. *Η Καθημερινή*.

Μπούρλος, Δ. Θ., 2010. *Εισφοροδιαφυγή*, Αθήνα: Εθνική Συνομοσπονδία Ελληνικού Εμπορίου.

Μωυσίδης, Β. Δ., 2003. *Κοινωνική Ασφάλιση*. 2η επιμ. Αθήνα: Σάκκουλα.

Νεκτάριος, Μ., 1996. Κοινωνική Ασφάλιση στην Ελλάδα. *Financial Forum*.

Νικολακοπούλου-Στεφάνου, Η., 2002. *Η κοινωνική Ευρώπη, Ελλείμματα και προοπτικές*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Νικολόπουλος, Κ. Β. & Υφαντόπουλος, Γ. Ν., 2010. Η ανισότητα στο ελληνικό συνταξιοδοτικό σύστημα. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 131-132(Β' - Γ'), pp. 171-196.

Οικονόμου, Χ., 2004. *Πολιτικές Υγείας στην Ελλάδα & τις Ευρωπαϊκές Κοινωνίες*. Αθήνα: Διόνικος.

Οργανισμός Ασφαλίσεων Ελεύθερων Επαγγελματιών, n.d. *N. 3655/2008*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://www.oaee.gr>
[Πρόσβαση 05 Οκτώβριος 2017].

Οργανισμός Ασφάλισης Ελεύθερων Επαγγελματιών, n.d. *N. 2676/1999*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://www.oaee.gr/>
[Πρόσβαση 10 Οκτώβριος 2017].

Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων, n.d. *N. 2458/97*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://www.oga.gr/>
[Πρόσβαση 05 Οκτώβριος 2017].

Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων, n.d. *N. 4169/61*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://www.oga.gr/>
[Πρόσβαση 05 Οκτωβριος 2017].

Προβόπουλος, Γ., 2007. *Η Κρίση στην Κοινωνική Ασφάλιση: το πρόβλημα του ΙΚΑ*. Αθήνα: Επίκαιρα θέματα.

Ρουπακιώτης, Χ., 2005. *Η κρίση της Κοινωνικής Ασφάλισης*. Αθήνα: Σύγχρονη Εποχή.

Σακελλαρόπουλος, Θ., 1993. *Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική*. Αθήνα: Κριτική.

Σολωμός, Γ., 2006. *Κοινωνική Ασφάλιση: Από την κρίση στον ενιαίο φορέα*. Αθήνα: Λιβάνης.

Σπαρτιώτης, Δ. & Στουρνάρας, Ι., 2010. *Τα θεμελιώδη αίτια της κατάρρευσης των τραπεζών και των χρηματοπιστωτικών αγορών. Η εμπειρία 2007-2008*. Gutenberg - Γιώργος & Κώστας Δάρδανος.

Στεργίου, Α., 2014. *Δίκαιο κοινωνικής ασφάλισης*. Γ επιμ. Αθήνα: Σάκκουλα.

Στεργίου, Α., 2015. *Κρίση Δημόσιου Χρέους και Κοινωνική Ασφάλιση*, Θεσσαλονίκη: Συνέδριο στη μνήμη των Καθηγητών Δημήτρη Τσάτσου και Γιώργου Παπαδημητρίου: "Η Ευρωπαϊκή Συμπολιτεία και η Ελληνική Πολιτεία".

Στρατόπουλος, Γ., 2016. *Η ακτινογραφία του Ασφαλιστικού*. Protagon..

Τήνιος, Π., 2001. *Κοινωνία, Οικονομία, Συντάξεις, Κρυμμένος Θησαυρός*. Αθήνα: Παπαζήση.

Τούντας, Γ., 2003. *Συγκριτική ανάλυση των συστημάτων υγείας δέκα αναπτυσσόμενων χωρών*, Αθήνα: Αρχαία Ελληνικής Ιατρικής.

ΦΕΚ Ν. 2646/98, 1998. *Ν.2646/98 για την θεσμοθέτηση ενός σύγχρονου Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας και Εθνικό σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Ενσωμάτωση 2001-2003*, Αθήνα: Ελληνική Κυβέρνηση.

Ψηλός, Γ., 2010. "Παλαιοί" ασφαλισμένοι. *Η Καθημερινή. Ελληνική Οικονομία*.